

Anton
Ingolič

Spomin na madame Madelon

Da nisem potegnila z nje odeje kot v tistih časih, ko je bila še šolarica, bi bila ostala v postelji do opodneva.

»Ni nedelja?« je zazehala.

»Kakšna nedelja, neki?« sem jo nadrla. »Torek je in ti delaš v popoldanski izmeni! Daj, dvigni se!«

Kot megla se je vlačila po stanovanju in se zadnji čas odpravila od doma.

Kako je le z njo v tovarni?

»Vaša Vida ne zmore več dela pri dveh strojih,« mi je konec prejšnjega tedna sporočil njen mojster. »Težave imam z njo.«

Tudi jaz jih imam, mojster Rovani! Še svoje sobe si ne more ali noče pospraviti. Spet jo bom morala odpeljati k specialistu. Ni bilo prav, da sem jo tako dolgo pustila samo. Jaz sem se iz bolnišnice res vrnila z zaceljenimi ranami, z Vido pa je slabše, kakor je bilo kadarkoli prej.

In kdo je kriv? Kdo, če ne Urban! Seveda ne samo on, temveč tudi tisti, ki so ga osumili, da je ukradel denar iz svoje poštarke torbe, potem pa stopil k Špeli na čaj z dvema kozarčkoma ruma. Ko se je tri tedne pozneje sneg začel taliti, so torbo našli na vrtu za krčmo, dva meseca pozneje pa odkrili večkratnega, že kar poklicnega tatu, ki je izmaknil torbo; medtem ko se je Urban grel pri točilni mizi, je pobral denar, torbo s pismi in časopisi pa zakopal v sneg. Vendar Urbanu to ni pomagalo, medtem so ga že upokojili, pravzaprav odpustili. Zadeva z njegovo poštarso torbo jim je prišla prav, da so se ga znebili. Res se ni pri nobeni hiši branil ponujenega kozarca vina in tudi ne kozarčka žganja, poleti in jeseni je s torbo pod glavo nekajkrat zaspal pod kakšnim kozolcem, toda denarja mu ni zmanjkalo nikoli in pošto, posebno tisto, ki je prihajala z davkarije in sodnije, so naslovniki dobivali v redu.

Po upokojitvi pa je bilo konec z njim. Če je prej pil vztrajno, vendar zmerno, se je poslej zapil. In prav v tistih, zanj in zame najtežjih časih, sem zanosila, po porodu pa se Vidi nisem mogla posvetiti, kakor bi bilo potrebno, saj je vsa skrb za družino ležala na mojih ramenih. Urban ni vzdržal pri

nobenem delu, popival je, dokler mu rak ni razžrl jeter. Upala sem, da mi bo Vida, ko bo odrasla, v pomoč; v mislih sem celo imela, da bo za menojo prevzela pošto, pa še osemletke ni mogla dokončati, Branko pa je že prej pobegnil iz tretjega letnika ekonomske in šel med natakraje.

Po večletnem zdravljenju se je Vida vendarle toliko popravila, da so jo vzeli v tovarno. Sprva je opravljala nezahtevna in slabo plačana dela, končno pa so jo le postavili k predilnemu stroju. Ko ga je obvladala, so ji dali še enega. Prepričana sem bila, da je z njo vse prav. Pa ni, zdaj dela spet samo na enem stroju. Če bo z njo še slabše, ji bodo stroj vzeli in ji spet dali v roke cunjjo, gobo in vedro, nazadnje pa jo odpustili.

Kakšno bo potem njeno in kakšno moje življenje? Z Vido se o ničemer še pogovoriti ne bom mogla, Branka pa niti videla ne bom, če si bo res našel službo na prekooceanski ladji, o čemer je sanjaril že kot deček. Že zdaj ga po tri, štiri mesece ni domov, čeprav je iz Opatije le dobra ura vožnje. Rane na nogah so se mi zacelile, starostno penzijo so mi spremenili v invalidsko, nič nam ne bi manjkalo, lepo bi živeli, če . . .

Da, če, če, če . . .

Da bi se rešila črnih misli, sem kmalu potem, ko sem pomila posodo in pospravila kuhinjo, sedla k mizi in vzela v roke časopis.

Prvo stran sem — kot navadno — samo preletela.

JASNEJE OSVETLITI, KAJ KAZI SAMOUPRAVNE ODNOSI . . .

Tovariši, manj besedičenja in več dela, ne lahkega, papirnatega Dela, pač pa trdega, pravega dela! **SCHMIDT: POMANJKLJIV DIALOG MED ZDA IN SZ . . .** Dogovarjali se bodo, pomanjkljivo seveda, dokler se ne bodo začeli temeljito obmetavati z atomskimi bombami . . . **SNEŽNE PLUGE ZAMEDLO . . .** Na jugu snežni viharji in zameti, pri nas pa mrzlo, vendar suho, lepo novembrsko vreme, brez snega. Tudi tam zgoraj se jim je zavozlalo! Obrnila sem časopis. Tudi na zadnji strani ni nič posebnega. **RIAD PREDLOŽIL OZN SVOJ MIROVNI NAČRT . . .** Peti ali morda že deseti! **NA PLODNI ZEMLJI SE ŽE BOHOTITA PLEVEL IN BETON . . .** Z zemljo delamo kot svinje z bučami, bi rekel moj pokojni oče, ki je bil boljši kmetovalec, kakor so vsi republiški kmetijski ministri z zveznimi na čelu, pa smo imeli samo hektar orne zemlje in manj kot dva hektara gozdov . . .

Dovolj mlatve prazne slame!

Samo da še vidim, kakšno bo vreme!

Nad Zahodno Evropo oblaki, na Jugoslavijo in Balkan pa izza oblakov kuka sonce. Suho vreme se bo torej nadaljevalo. Vsaj nekaj!

Za spoznanje boljše volje sem razgrnila časopis, seveda od zadaj, kakor je moja navada.

Cela predzadnja stran osmrtnice! Vse enake, srednje velike!

Torej se noben funkcionar ali kak drug imenitnik ni preselil na oni svet, tudi noben obrtnik in petičnež.

Že sem se hotela lotiti prebiranja prometnih in drugih nesreč pa goljufij, tatvin, požarov in sodnih razprav na sosednji, levi strani, pa mi je pogled zadržala osmrtnica na dnu desne strani.

Obstalo je srce moje drage mamice
HELENE SKALAR — MADAME MADELON
Plemenito pokojnico smo prejšnjo soboto
položili v grob na pokopališču v Trnovi vasi
Hvaležni sin Karlek — Charles

Skalarka je umrla in njen sin obvešča javnost o njenem pokopu?!

Soba številka osem mestne bolnišnice je tako živo stopila pred moje oči, da onstran kuhinjskega okna nisem videla več košatega kostanja, ki nam od pomladi do jeseni jemlje sonce in svetlobo, pač pa mogočno lipo, s katere je poletni vetrič zdaj zdaj prinesel kak cvet na mojo, oknu najbližjo posteljo, sobo pa preplaval s prijetnimi vonjavami.

»Ne samo po vas, tudi po lipi mi bo dolgčas,« je rekla botra Roza in mi v slovo ponudila roko. »Že nekajkrat sem bila v bolnišnici, ampak tako dobre sosede nisem imela. Hvala, vam, hvala!« je še rekla in s svojo od žuljev otrdelo roko stiskala mojo, mehkejšo in voljnjejšo.

Preden bi bila mogla najti tolažilne besede za ubogo starko, ki je z le deloma zaceljenimi ranami na obeh nogah odhajala v razdejano družino svoje hčerke, so se odprla vrata in s sestro Brigito je vstopila nova pacientka: visoka, suhljata ženska mojih let, v rdeči, do tal segajoči žametni halji, nekoč gotovo lepi in dragoceni, zdaj pa že močno ponošeni, celo oguljeni.

»Bonjour, dober dan, gospe in tovarišice, jaz sem madame Madelon!« je pozdravila in se obenem predstavila že kar tam od vrat.

»Na vašem kartonu piše, da ste Helena Skalar!« jo je zavrnila sestra Brigita.

»Kako?« se je zavzela botra Roza, ki je vtem izpustila mojo roko.

»To ime sem večkrat slišala ...«

»Takšnih imen ne manjka,« je rekla sestra Brigita in obesila karton na podnožje sosednje, prazne postelje.

»V Parizu so me klicali madame Madelon, ali kar madame, tako me kličete tudi vi, sestra ...«

»Sestra Brigita!« sem vskočila.

»Brigitte Bardot! Imenitna igralka, česar pa o njeni postavi ne bi mogla reči!« je rekla nova pacientka in se zviška ozrla na mojo in na obe postelji na drugi strani svoje postelje.

Sestra Brigita je pomenljivo pogledala mene, češ nisem kriva, če boste dobile takšno sosedo, in šla. Z njo je zapustila sobo tudi botra Roza, še prej pa bolj sebi kot proti nam zamrmrala: »Kje sem že slišala ali prebrala to ime? Skalar ... Skalar ...«

Vrata na hodniku so se zaprla in moja nova soseda je začela zlagati v predal in na poličko svoje posteljne omarice, kar je prinesla v precej veliki potovalki, ki je bila najbrž kupljena v Parizu ali kje drugod na tujem, toda že pred mnogimi leti.

S prihodom madame Madelon se je vse spremenilo. Prej je bila ženska osmica, kakor so imenovali našo sobo, najmanj zahtevna na ženski strani,

od tega dne pa najzahtevnejša in z vsem najmanj zadovoljna soba na oddelku.

Ko je Skalarka — tako smo jo klicale, čeprav se nam je predstavila po francosko — razpostavila po omarici svoje reči, je odprla tranzistor, poiskala francosko postajo z divjaško glasbo in ga naravnala mnogo preglasno za našo štiriposteljno sobo, potem pa začela govoriti, ne da bi se zmečila, ali nas tri, Ivanko tam v kotu, delavko, ki ji je rane bolj kot mazilo dotlej zdravil mir naše sobe, njeno sosedo profesorico Miro Kalanovo, ki je kot navadno prebiralala precej debelo znanstveno knjigo, in mene, ki sem molče gledala, kaj se dogaja na sosednji postelji. Medtem ko je v nič dala opremo naše sobe, predvsem posteljnino in žično mrežo svoje železne postelje, je povedala, da se je zdravila že v mnogih bolnišnicah pri nas in na tujem, celo v Münchnu, in povsod je ležala na udobnejši postelji in v prijaznejši sobi.

»Zakaj pa niste šli v München?« je pikro vprašala profesorica Mira, ne da bi bila odtrgala pogled od knjige.

»To je dolga povest, povedala vam jo bom, samo naj se prej spravim v posteljo!« je rekla Skalarka, kakor da smo komaj čakale, da bi zvedele, kdo in kaj je ona pacientka. Legla je kar v svoji debeli in gotovo tudi topli halji, čeprav se je napovedoval še bolj vroč dan, kakor so bili prejšnji. Pokrila se je do vratu in menda celo zamižala, kakor da namerava zaspati, a takoj je rjuho spet odgrnila do pasu, se razgledala po sobi, kakor da je šele ta trenutek opazila, kam je pravzaprav prišla, in se lotila zdravstvenega osebja, tako bolniških sester kot strežnic, čeprav je, kakor smo si tedaj mislile, komajda prišla v bolnišnico. Med slovensko govorico, nekakšno mešanico knjižne slovenščine in notranjskega narečja, je vtikala francoske besede in celo stavke. Če mi iz predvojnne nižje gimnazije ne bi bilo ostalo nekaj francoščine, ne bi bila razumela vsega, kar je dodajala slovenski govorici.

Takoj po prvih francoskih besedah je profesorica Mira odtrgala pogled od knjige in Skalarko vprašala, kdaj in kako dolgo je živela v Parizu.

»Pedant la guerre, med vojno, in že prej več let, pa tudi po vojni nekaj časa, oui, je suis une vraie Parisienne!« je zapela ponosno.

»Kaj ste pa počeli v Parizu?« je vprašala Ivanka.

»To in ono . . .«

»Namreč?« je želela vedeti Ivanka.

Skalarka je malce utižala transistor, seveda ne zato, ker je bil preglasen, temveč — kakor sem dognala mnogo pozneje — da bi premislila, kaj naj pove in kaj zamolči. Šele potem je povedala, da je na Francoskem začela s poljskim delom na veleposestvu blizu Pariza in od tam odšla za sobarico v zelo gosposki pariški hotel.

»Kakšno je življenje v Parizu?« sem se končno oglasila še jaz. Skozi moje roke so šle razglednice najrazličnejših evropskih mest in velemest pa pisem z znamkami večine evropskih držav in Amerike pa Avstralije, vendar mi je bil Pariz od nekdaj najlepše in najmikavnejše, obenem pa tudi najbolj tuje mesto.

»Velemestno!« je rekla napihnjeno, češ, kaj pa ve veste o življenju v Parizu, potem pa nadaljevala: »Stara sem bila osemnajst let, visoka in malo bolj polna, kakor so Parižanke, vendar ne bunka; imela sem takšno postavo, da so se na ulicah moški ozirali za menoj, v hotelu pa se je dedcev kar trlo okoli mene. Oui, j'étais belle, très belle!« Samo za toliko se je dvignila v postelji, da je vzela iz predala ogledalce, se pogledala vanj in nadaljevala s samozadovoljstvom. »Nekaj tistega je še ostalo, oui, ostalo je, dieu soit loué! Vendar je to, kar vidite,« je še povedala, ko je prej ogledalce spravila nazaj v predal in se v postelji udobno namestila, »komaj senca mojih nekdanjih oči, ustnic, lic, sploh moje postave, malheureusement. Da ne govorim o zdravju, seveda! Pred vojno sem bila kot rožica, vojna pa me je izmučila, mi uničila zdravje . . .«

»Kaj imate poleg odprtih nog?« sem vprašala, saj je bila v lica, ki so nekdanj gotovo bila zdravo zardela, bolno rumenkasta, nog pa ni imela samo ovitih do kolen, kakor me druge, temveč tudi tako oslabele, da so jo le stežka nosile.

»Marsikaj!« je Skalarka odgovorila odsekano, kakor da ni pripravljena zaupati nam svojih bolezni, čez čas pa le povedala: »Išias . . . živci . . .«

»Ste delali ves čas kot sobarica?« Ker Skalarka ni takoj odgovorila, je Ivanka nadaljevala. »Izkusila sem, preden sem si našla delo v tovarni. Za nič na svetu ne bi šla v hotel!«

»Meni je hotel prinesel srečo!« je Skalarka nenadoma oživel. »V tisti pariški hotel je namreč prišel . . .«

»V kateri hotel?« je vprašala profesorica Mira.

Skalarka je izrekla tri, štiri imena, jih takoj zavrgla, slednjič pa rekla trdno: »Chate blanc! Bela mačka!

»Najbrž Chatte blanche!« je Skalarko popravila profesorica Mira.

»Oui, Chatte blanche!« je Skalarka takoj dopustila, celo opravičila se je, češ da je bila slovnica od nekdanj njena slaba stran.

»Ulica, boulevard?« je profesorica Mira vprašala še zmerom precej nezaupljivo.

Skalarka je povedala nekaj imen, nazadnje pa priznala, da je pozabila ime tiste ulice.

»Razumem, razumem,« je rekla profesorica Mira in najprej Ivanko, potem še mene prek Skalarkine postelje pomenljivo pogledala, češ, že vemo, kaj in v kakšnem zakotnem hotelu je delala.

»Ulica ni bila daleč od notredamske cerkve in od palač v tistem delu Pariza, comprenez, zelo živahna ulica. Živahno je bilo tudi v našem hotelu,« je Skalarka nadaljevala glasneje, da bi nas prepričala o resničnosti svoje pripovedi. »Vendar pri Beli mački nisem ostala dolgo . . .«

»Zakaj pa ne?« je prišlo tam iz kota.

»Prišel je gost z dolgimi, črnimi lasmi in črno bradico,« je Skalarki brž steklo, »ni bil več mlad, star pa tudi ne . . . Ni se me mogel nagledati. Toliko francoščine sem že znala, da sem razumela, kar je povedal o mojih laseh, očeh, ustnicah, licih in prsih, posebno je hvalil mojo postavo. Mislila sem, da je cirkuški človek, pa je bil slikar. Prosil me je, če sme narisati

moj portret. Oui, naturellement! Brž je staknil nekje košček črne krede in kos papirja, in, un, deux, trois! že je imel mojo glavo na papirju! Te plaît-il, ti ugaja? me je vprašal. Oui, oui! In preden je šel, me je povabil v svoj atelje. Naslov je napisal kar na portret, na moj vrat, me pobožal po licih in . . . » Skalarke je izgrgrala francoski izraz za tisti del telesa, ki ga je slikar še pobožal, in končala, »mi pomahal v slovo in zaklical: Au revoir, ma petite! Oui, ma petite, je rekel, čeprav sem bila največja med dekleti . . .«

»To se pravi med sobaricami tistega hotela!«

Pikri medklic profesorice Mire ni zbegal Skalarke.

»Oui, najbolj postavna in najmikavnejša po splošni, ne samo po moški sodbi!« je nadaljevala tako živo in zavzeto, kakor da se vse tisto ni dogajalo pred nekaj desetletji in kakor da v njenem pariškem življenju in delu ni bilo nič spotakljivega. »Že naslednji dan sem se z metrojem odpeljala na drugi konec Pariza. Monsieur Toussant, tako se je pisal slavni pariški slikar, me je takoj odpeljal v atelje. Mon dieu, koliko slik, kipov in kipcev je bilo v tistem svetlem prostoru! In tudi zelenja pa cvetja! In vseh drugih reči! Merveilleux, čudovito, nebeško! Najprej je narisal moj portret na velik list, potem mi je rekel, naj se slečem, da mu bom za model. Ker sem se obirala, me je poslal za špansko steno in me šele čez čas zaprosil, naj se prikažem . . .«

»Gola?« je z odporom, a tudi s kančkom ženske zavisti vprašala Ivanka.

»Modeli so goli, posebno ženski!« je Ivanko in tudi mene poučila profesorica Mira, ki je še vedno imela pred seboj knjigo, vendar že lep čas zaprto.

»Ste tudi vi slikarka?« je Skalarke vprašala profesorico Miro.

»Nisem, rada pa imam slikarstvo, sploh umetnost, sem profesorica francoščine in nemščine.«

Odtlej je Skalarke v svoje govorjenje vpletala poleg francoskih tudi nemške izraze; ne bi jih bila razumela, da me med vojno nemški rablji niso v Mauthausnu naučili nekaj svojega jezika.

»Kako vam je bilo, ko ste se nagi nastavili tistemu črnobrademu slikarju?« je vprašala Ivanka.

»Kako?« je Skalarke malce začudeno vprašala, potem pa takoj samovšečno odgovorila. »Bila sem vendar mlada in lepa! Salbstverständlich,« je čez čas vendarle dopustila, »ni bilo lahko nepremično stati in se pustiti ogledovati od mezincev na nogah do las na glavi. Toda prej kot jaz se je utrudil monsieur Toussant, vraiment! Na lepem je odložil kredo ali oglje, kar je pač imel v rokah, stopil k meni, me ogrnil z mehkim volnenim ogrinjalom in me povabil k mizici v kotu. Sam je sedel na stol, meni pa ponudil tako mehek naslanjač, da sem se izgubila v njem.«

»To ste dobro povedali, izgubila . . .«

»Oui, je me suis perdue,« je Skalarke pritrdila profesorici Miri, posmeha v njeni pripombi ni občutila ali pa se je napravila, kakor da ga ni, celo malce zasanjana je nadaljevala: »Na mizici naju je čakal najboljši francoski konjak, čakali so naju pariški rogljički, croissants . . .«

Ne samo Skalarki tudi meni in najbrž tudi profesorici Miri in Ivanki je bilo žal, da so se prav tedaj odprla vrata in teta Polona, kakor smo imenovali strežnico našega oddelka, je pripeljala kosilo. Po odhodu tete Polone je bilo sprva slišati le naš pribor, potem se je Skalarka razgovorila o jedilniku pri monsieur Toussantu, h kateremu je odšla, kakor je povedala, za gospodinjo, brž ko je njen akt prodal za sveženj bankovcev. Sprva je kuhala, kar se je naučila kuhati v domači hiši, slednjič pa se je le navadila kuhe po francosko.

»Je bil poročen?« je segla Ivanka v Skalarkino gostobesedno in s francoskimi izrazi malce preveč zabeljeno pripoved o tem, kako je pripravila to in ono jed.

Kje neki!«

»Tudi otrok ni imel?«

»Non, ni jih imel.« Po krajšem premolku pa se je popravila: »Do tedaj jih ni imel ...

»Kako, do tedaj?«

Skalarka ni mogla odgovoriti na to Ivankino vprašanje, ker je prišla teta Polona s svojim vozičkom in nam med pobiranjem umazane posode in pribora postregla z novicami iz sosednjih sob in iz ambulate pa sestrške sobe.

»Zdaj bom pa spala, ja, ja, jetzt werde ich schlaffen, dormir, dormir!« je rekla Skalarka, ko so se za teto Polono zaprla vrata.

Ivanka je transistor, ki je ves čas potihoma igral ali pripovedoval novice, ki jih pa nobena od nas ni poslušala, pogladila blazino, se skoraj do nosu pokrila z rjuho in že čez minuto, dve rahlo zasmrčala.

»Čudna ženska,« je Ivanka spregovorila z glasom, v katerem je bilo toliko dvoma o vsem, kar nam je nova pacientka povedala, kolikor občudovanja in celo zavisti.

»Da je bila za gospodinjo pri slavnem slikarju?« sem tudi jaz na glas izrazila svoj dvom.

»Gospodinja, model za akte in vse drugo, seveda,« je rekla profesorica Mira. »Dvakrat sem bila v Parizu, pred vojno kot študentka, po vojni kot profesorica. V tistih dvakrat po mesec dni sem videla, slišala in doživela več kot doma v dveh, treh letih.«

»Dobrega ali slabega?« sem vprašala.

»Dobrega in slabega, lepega in grdega, vsega ...«

»Nekdaj sem tudi jaz sanjara o deželah in mestih, iz katerih so prihajala pisma in razglednice na našo pošto, zdaj pa ne bi šla nikamor, čeprav bi bilo zastonj,« sem rekla.

»Če bi bilo zastonj, bi šla na konec sveta!« je zavzdihnila Ivanka. »Ko sem lansko leto na sindikalnem izletu v Trstu prvič videla ladje, bi se bila vkrcala in odplula ...«

»Imate vendar moža in sinčka pa dobro plačano delo!« sem opomnila Ivanko.

»Seveda, Ivan je pozoren mož, dobro se razumeva, Ivanček je bister deček, delo v tovarni pa ni težko, vendar me je ob pogledu na velike bele

ladje zgrabila želja po potovanju. Vedela sem, da bi se hitro našla tujine in bi si kmalu še bolj vroče želela domov, ampak tako je bilo ...»

»Razumem vas,« je celo profesorica Mira rekla malce sanjavo. »Rada, zelo rada se odpravim na tuje, nisem bila samo v Parizu, temveč tudi v Benetkah in Rimu pa na Dunaju in v drugih avstrijskih in italijanskih mestih, še rajši se vračam v domovino, čeprav doma nimam nikogar ... Sicer pa,« je čez trenutek, dva ostro končala, »tudi nam ne bo škodilo malo spanca.«

»Zares ne bi škodilo,« je pritrdila Ivanka in se obrnila k steni.

Mene pa je Ivankin sindikalni izlet spomnil na Branka. Da, sem si rekla, Branka mi bodo ukradle čezmorske ladje, morda so ga že, morda prav v tem času streže gostom na poti skozi Gibraltar, če ne skozi Suez. Toda zakaj ne piše? Se bo oglasil šele, ko bo priplul v New York ali Bombay, v Singapur ali v Avstralijo?

Dotlej mi ne preostane nič drugega, kakor da potrpi, sem si rekla. Potrpi in čakam ... čakam in potrpi ... sem tolikokrat ponovila, dokler me ni zaneslo med dišeče lipovo cvetje ...

Zdramila sem se šele, ko sem tik pred nosom zagledala toplomer.

»Merimo vrućinu, tovarišica poštarica!«

Sestra Vukosava mi je vtaknila toplomer pod pazduho in stopila k sosednji postelji.

»Vi ste nova, zar ne?«

»Nisem nikakršna Zarné, pač pa madame Madelon!« je Skalarka zavrnila sestro.

»Zar ne po srbsko pomeni kajne,« sem pojasnila in še povedala, da je sestra Vukosava šele pred kratkim prišla iz Bosne.

»Znam francosko in nemško ... je parle français und Ich spreche deutsch!« je Skalarka rekla zviška in segla po toplomeru.

Sestra Vukosava je brez besede izročila toplomer še profesorici Miri in Ivanki, neprizadeto šla od postelje do postelje nazaj proti vratom in se ustavila šele na pragu. Bila je visoka, vitka črnolaska, v hoji in kretnjah rok pa tudi v govoru hitra, da je bilo včasih težko razumeti njeno srbsko slovenščino ali slovensko srbsčino. »Pripravite se na posetu!« nam je zaklicala ukazovalno in stopila na hodnik.

»Smo ali nismo na Slovenskem?« je Skalarka vrgla proti vratom, še preden so se zaprla.

Spet so se odprla in sestra Vukosava je ostro premerila Skalarko in vrgla proti njej: »Smo v Jugoslaviji, gospodo francuska Švabica!«

In vrata so se trdno zaprla.

»Gos! Gans!« je za sestro zaklicala Skalarka. In ker se najbrž ni mogla takoj spomniti, kako Parižani pravijo zopni ženski, še enkrat: »Gans!«

»Ni slabo dekle,« sem sestro vzela v zaščito, »naglo pa vzkipi in ponosna je, kakor so vsi na jugu.«

»Tudi je lahko ponosna, ste videli, kakšno postavo ima in kako se ji iskrijo oči!« me je podprla profesorica Mira.

»Takšne postave nima, kakor sem jo v njenih letih imela jaz. Monsieur Toussant me je prav zaradi postave najel za model . . .«

»Kako dolgo ste ostali pri tistem slikarju?« je profesorica Mira vprašala, ko smo druga za drugo potegnile vsaka svoj toplomer izpod pazduhe, prebrale, koliko imamo vročine in toplomer položile na posteljno omarico.

»Plus de dix ans, oui, več kot deset let . . .«

»In vsa leta ste mu služili za model?« je vprašala Ivanka.

»Samo prva leta, dokler nisem . . .«

Stavka ni končala. Z omarice je vzela toplomer in ga pogledala, kakor da ne verjame številki, ki jo je malo prej prebrala.

» . . . dokler?« je vprašala profesorica Mira.

»Še vedno imam vročino,« je rekla Skalarka in spet položila toplomer na omarico, legla nazaj na blazino, nekaj časa strmela v strop nad seboj, potem pa le odgovorila. »Dokler nisem zanosila in rodila sina! Oui, j'ai mis au monde un fils!« je rekla hudo napihnjeno.

Vse tri smo se zavzele, Ivanka pa je vprašala: »Slikarju?«

»Komu pa!« jo je zavrnila Skalarka. »Živela sva kot mož in žena!«

»Poročila pa se nista, kaj ne?« je Ivanka bolj potrdila kot vprašala.

Vrata so se odprla in vstopila je sestra Vukosava. Brez besed je pobrala toplomere, na kartone zapisala našo »vručino«, razen Skalarki vsem privoščila kakšno besedo in spet odhitela, nalahno in hitro kot košuta.

»Rekla sem: Gos! Gans!« in ker se najbrž še vedno ni mogla spomniti francoske besede za gos, je zabrusila tja proti vratom, vendar šele, ko so bila že zaprta: »Annesse! Oslica!«

Imela sem besedo v sestrino obrambo že na jeziku, pa je nisem izgovorila, ker je Ivanka prej vprašala Skalarko, kje živi njen sin.

Ker se je napravila, kakor da je ni slišala, sem se čez čas oglasila jaz.

»Bo sin prihajal na obisk?«

»Prišel bo, seveda bo prišel!« je Skalarka odgovorila bolj sebi kot nam trem.

»Že danes?« sem še vprašala.

»Kako?« me je Skalarka zavrnila. »Živi vendar v inozemstvu!« In kakor da ji je postalo jasno, da njen sin živi v tujini, šele ko je to izgovorila, je povedala zviška: »Mon Charles živi zunaj, im Ausland!«

»V Parizu?« je vprašala profesorica Mira.

»Non, non!« je Skalarka malce živčno zanikala, potem pa vzela iz potovalke oranžo in žepni nožiček. »Il vit à . . . à . . . à Venise! Živi v Benetkah!« je odgovorila, ko je olupila pol oranže.

Tedaj sem imela njeno zavlačevanje za slabo prikrito postavljanje in napihovanje, šele tisto usodno nedeljsko popoldne, ko je prišla vsa resnica na dan, sem spoznala, da je iskala najprimernejše tuje mesto, v katerem naj bi živel njen sin.

»V Benetkah?!« se je zavzela Ivanka, midve s profesorico Miro pa sva se vsaka s svoje strani z več spoštovanja ozrli po Skalarki.

»Moj Karlek, mon Charles je nemiren fant,« je povedala, ko si je dala v usta prvi reženj. »Do sedmega leta je živel v Parizu, potem sem ga odpeljala k svoji sestri Marjeti v Trnovo vas, jaz pa sem kmalu nato odšla v Nemčijo. Po končani osemletki je prišel za menoj, pa ni dolgo vzdržal med Nemci, zbežal je v Pariz . . .«

»K očetu, kajne?« sem rekla z razumevanjem.

»Monsieur Toussant je umrl leto dni po koncu vojne,« je pojasnila Skalarka, ne brez žalosti v svojem glasu.

»In vidva s sinom sta podedovala slike in vse, kar je imel,« je rekla Ivanka.

»Monsieura Toussanta so poldrugo leto pred koncem vojne gestapovci odgnali v zapor, njegove slike in vse drugo pa zaplenili, salauds, cochons, Schweine!«

»Je po vojni še slikal?« je vprašala profesorica Mira, ki jo je Skalarkina življenjska zgodba le začela zanimati bolj kot knjiga, ki jo je imela sicer odprto pred seboj, vendar je že lep čas ni brala.

»V zaporu in taborišču mu je oslabil vid in tudi rok ni imel več mirnih. Smrt ga je pravzaprav rešila trpljenja, il était un grand martyr . . .«

In Skalarka si je kar z rjuho obrisala solzne oči.

V sobi je zavladala sočustvujoča tišina.

Ko si je Skalarka še enkrat obrisala oči in lica, v usta pa dala zadnji reženj oranže, si s prtičkom, ki ga je vzela iz potovalke, obrisala prste, nožiček in prtiček spravila v potovalko, oranžne olupke pa zavila v papiranti prtiček, ki ga je vzela iz predala posteljne omarice, jo je profesorica Mira vprašala, ali njen sin že dolgo živi v Benetkah.

»Dolgo, predolgo!« je z vzdihom odgovorila Skalarka, legla in zaprla oči, kakor da ji je dovolj naših vprašanj.

Čeprav nas je vse tri dajala radovednost, nismo dalje drezale v našo novo pacientko. Gotovo je njen sin edinec, zato ji je hudo za njim, sem si rekla z razumevanjem. Profesorica Mira je sicer vzela knjigo spet v roke, nisem pa slišala, da bi bila obrnila en sam list, le Ivanka je v mislih gotovo bila že pri svojem možu in sinčku.

Res sta kmalu potem prišla.

Soba je oživila, kakor da so Ivanko obiskali vsi njeni bližnji in daljni sorodniki. Kaj vse je petletni kodrolašček moral čimprej povedati svoji materi! Očeta, bolj majhnega, pa v ramenih zelo širokega in v rokah krepkega, od Ivanke kakšnih deset let starejšega gradbinca, sploh ni pustil do besede. Brž ko je začel govoriti, ga je prekrical.

»Bom jaz, jaz, jaz!«

Zadihan je bil od neučakanosti in povedal, da je prejšnji dan prišla na vežni prag muca s tremi mucki. Bilo je veselja za tri naše sobe.

Medtem ko je Ivanček še vedno pripovedoval o muckah, je prišla Vida. Takoj sem opazila, da z njo nekaj ni prav.

»Kako je bilo v tovarni?«

»Kako naj bo, ko se mi trgajo niti in se mojster zadira nad menoj?«

»Ni zaradi tega, ker imaš . . .«

Ni me pustila izgovoriti do konca.

»Prinesla sem ti prvih breskev!« je rekla in postavila košarico, ki jo je dotlej skrivala za hrbtom, na posteljno omarico.

»Ne bi bilo treba,« sem rekla, bolj kot breskve vesela dejstva, da je sploh šla na vrt. »Iz Opatije ni bilo pošte?« sem še vprašala.

»Ni!« je kratko odgovorila in njen obraz je otrdel.

Prepozno sem opazila, da sem jo užalila. Seveda: namesto da bi se za breskve zahvalila, vzela najlepšo in ugriznila vanjo, jo vprašam, ali je pisal Branko.

»Imaš slab material ali sta stroja pokvarjena?« sem vprašala, ko nisem mogla prenašati več njenega molka.

»Mojster mi je rekel, da premalo pazim.«

»Morda res . . .«

»Bolj ne morem paziti!« je zatrmoglavila ne samo z glasom, temveč tudi s hladnim pogledom.

»Vida, sedi k meni na posteljo, da se pogovoriva!« sem rekla kolikor mogoče toplo in jo prišla za roko.

Pa je iztrgala svojo roko iz moje in zasikala: »Grem!«

»Nikamor se ti ne mudi!« sem rekla malce ukazovalno, nadaljevala pa zaupljivo. »Prisedi, da ti povem, kakšno sosedo sem dobila!«

In z glavo sem mignila na levo.

Vida se je šele čez čas, vendar brez zanimanja, ozrla k Skalarki, ki je malce prej vzela iz potovalke kemični svinčnik in precej velik notes ter začela vanj nekaj na hitro zapisovati.

»Grem!« je rekla Vida, ko se je spet obrnila k meni in mi samo za toliko ponudila roko, da sem se je dotaknila.

In je šla.

Hudo in obenem neprijetno mi je bilo, saj sta Skalarka in profesorica Mira gotovo opazili, kako molčeča je bila Vida in kako na hitro se je poslovila. Da je ni nadlegoval kak delavec? Ne, ne! Ob mesecu je vedno narobe z njo, zato so se ji začele trgati niti, z vprašanjem po Brankovi pošti pa sem jo spomnila, da mi je Branko bolj pri srcu kot ona. Res mi je, že od nekdaj. Trudim se, da ji tega ne bi pokazala, pa me včasih zanese. V nedeljo, ko bo spet prišla, in mi morda celo prinesla Brankovo pismo ali vsaj razglednico, Branka niti omenila ne bom . . .

Da ne bi še dalje ugibala, kje je moj Branko in kako je z njim, sem prisluhnila pogovoru družinice tam v kotu, vzela najlepšo breskev in jo začela lupiti.

K profesorici Miri ni bilo nikogar, vendar je očitno pričakovala obisk. Vsakokrat, ko so se s hodnika oglasili koraki, je odtrgala pogled od knjige in se pričakujoče zagledala v vrata. Ker se niso odprla naša, marveč ena od sosednjih, se je spet nagnila nad knjigo. Najčeseje jo je obiskoval moški njenih let; predstavljala nam ga je kot svojega šolskega tovariša, česar pa z Ivanko nisva verjeli, saj se nikoli nista pogovarjala ne o šoli ne o dijakih in ne o knjigah, temveč o značilnosti slovenskih ravninskih in planinskih vasi pa o cenah parcel in stroških za zidavo vikendov na planinah

in na morju. Toda ni ga bilo, sploh je ni obiskal nihče, niti njeni dijaki in dijakinje, ki so tudi pogosto prihajali.

Ivankin mož in njen sinček sta se poslovila šele lep čas po zvonjenju.

Ko so se za njima vrata zaprla, je v sobi zavladala tišina.

Čeprav sem bila v skrbeh zaradi Vide, sem se še bolj zaskrbljeno vpraševala, ali Branko še dela v opatijski ribji restavraciji ali ne več. Vsaj s kartico bi se lahko oglasil, kjer koli si! sem mu očitala, obenem pa mu tudi že odpustila, prepričana, da bom njegove pozdrave dobila v nedeljo. Ivanka je bila z mislijo in še bolj s čustvi gotovo pri svojem sinčku in možu, morda tudi pri mucu in njenih treh mucah, profesorica Mira pa najbrž pri obisku, ki ga je zaman pričakovala. Skalarka je še kar naprej pisala in pisala.

Ko je nam vsem skupaj le bilo dovolj molka in je Skalarka položila notes in svinčnik na omarico, se spustila nazaj na blazino in se zagledala v strop nad seboj, jo je profesorica obzirno vprašala, kako živi njen sin, saj je življenje v Benetkah, kakor ji je znano, dražje kot v drugih italijanskih mestih.

»Lačen ni, žejen tudi ne, posteljo pa tudi ima!« je začudo rezko odgovorila Skalarka.

»Kaj dela?« se je pozanimala Ivanka, najbolj stvarna med nami.

»Slika!«

»Slika?!« smo se zavzele vse tri hkrati.

»Slika!« je Skalarka ponovila, malo pomolčala — seveda, sem si tedaj mislila, počakati mora, da bodo njene besede napravile na nas močnejši vtis — potem pa se razgovorila. Že kot otrok je najrajši packal po platnu z barvami ali ččkal po papirju s kredo in ogljem pa svinčnikom. Oui, atelje monsieur Toussanta je bil zanj igrišče in učilnica. Charles sera aussi pintre! je napovedal monsieur Toussant, ko Charlesu še ni bilo šest let. In tudi to je rekel, da ga bo poslal v šole. Poslal bi ga bil, če bi se bil vrnil zdrav iz zapora in taborišča. Gestapovci, diese Schweine, so vsega krivil! Vsega, vsega, vsega!« je iznenada bruhnilo iz nje.

Ko se je umirila, je povedala, da se je Charles pred leti spet lotil risanja in slikanja. Rajši bi sicer videla, da bi se bil oženil in imel otroke; ker se je pa odločil, da bo šel po poti svojega očeta, mu tega seveda ni mogla ubraniti. V Benetke pa je odpotoval, ker je tudi tam doma slikarstvo.

»Oui, mon Charles slika v Benetkah, kakor je slikal monsieur Toussant v Parizu!« je končala z ognjem v glasu in tudi, kakor sem dobro videla, v svojih rjavih očeh.

Izreden fant! sem — ne brez zavisti — morala priznati. V šolo je najbrž začel hoditi že v Parizu, končal pa jo je gotovo v rojstni vasi svoje matere, morda je obiskoval kak tečaj v Nemčiji, delal v kakšni nemški tovarni ali morda celo v pisarni, in se začel ukvarjati s slikarstvom. Ko si je prihranil dovolj denarja, se je odpravil v Benetke in, če še ni, bo kmalu postal tako slaven in bogat slikar, kakor je bil njegov oče.

Tako nekako sem si zamišljala življenjsko in umetniško pot Skalarkinega sina . . .

Kako strašno daleč od resnice! Vse do tistega nedeljskega popoldneva, ki ga do konca svojih dni ne bom pozabila, je nobena od nas treh ni niti slutila! Niti slutila!

»Prihaja pogosto k vam na obisk?« sem vprašala, da bi zvedela, koliko Skalarkin sin misli na svojo mater.

»Enkrat na mesec, au moin, vsaj enkrat na mesec,« je povedala. »Večkrat ne more, preveč ima dela in predolga je pot,« je še dodala.

»Seveda, seveda,« sem pritrdila z razumevanjem in obenem z grenkobo v srcu. Mojega Branka pa od pomladi ni bilo, še pisal mi ni vsak mesec!

»Se pripelje z vlakom ali z avtom?« bi bila rada vedela Ivanka.

»Hudo ste radovedne!« je Skalarka najprej nas vse tri zavrnila, potem pa takoj samovšečno povedala, da se pripelje z avtomobilom.

»Si je avto prislužil s slikami?« je Ivanka še vprašala.

»S čim pa, če ne s slikami!« je Skalarka izbruhnila, kakor da je Ivanka s svojim vprašanjem dregnila v odprto rano.

Seveda si tedaj nobena od nas ni mogla in znala razložiti tega drugega Skalarkinega izbruha. Da bi se nekako opravičila pred nami (tako sem si tedaj, naivnica, mislila), je čez čas povedala, da je k avtomobilu tudi ona priložila nekaj svojih prihrankov. Za slike sprva ni stržil veliko, je še povedala, komaj za barve, platno in čopiče, kmalu pa je dobil toliko za eno sliko kot v začetku za deset, vendar zadnji čas slik ne prodaja več.

»Ne prodaja jih?« se je začudila Ivanka, medve s profesorico Miro pa sva se vprašujoče obrnili k Skalarki.

Pripravljaj razstavo!« nama je zaupala Skalarka.

Medtem ko medve z Ivanko v tem nisva videli nič posebnega, je profesorica Mira zaklicala s priznanjem: »Torej je umetnik!«

»Oui, un grand artiste, velik umetnik, ein grosser Künstler!« je Skalarka zaklicala z zanosom in tako tudi nadaljevala. »Tudi monsieur Toussant je prirejal razstave. Z vsako razstavo je zrasla njegova slava in cena slikam se je dvignila. Tako bo tudi avec mon Charles! Po razstavi se bodo stepili za njegove slike, v Benetkah in pri nas. In časopisi bodo pisali o njem, pri nas in v Italiji, objavljali bodo njegove slike in . . .«

Na lepem pa je utihnila, zakrilila z rokami, kakor da je povedala preveč — po tistem nedeljskem popoldnevu pa sem vedela, da se je nenadoma zavedela, da je šla vendarle predaleč — in se znova lotila pisanja. Pisala je še bolj hlastno kot dotlej in ni pogledala ne na levo k profesorici Miri ne na desno k meni.

Po večerji smo se druga za drugo odpravile na stranišče in v kopalnico, si poravnale ležišča in legle. Ves čas nam je pel ali govoril Skalarkin transistor, šele na zahtevo sestre Vukosave ga je Skalarka zaprla.

Ko se je stemnilo, je Skalarka prižgala luč in se lotila pisanja.

»Kaj toliko pišete?« jo je profesorica Mira le vprašala.

»Pišem, pišem . . . j'écris . . . ich schreibe . . .«

To je bilo vse, kar je odgovorila, in pisala dalje.

»Jutri je še en dan,« sem se opogumila še jaz.

»Seveda je, in pojutrišnjem tudi.«

In pisala je dalje.

Ivanka je že spala, jaz pa sem se na moč silila, da bi zaspala, pa se mi ni posrečilo. Minilo je še precej časa, preden je Skalarka spravila notes in kuli v potovalko, potovalko zaklenila, si tanko verižico s ključkom obesila okrog vratu in oddrsala na stranišče pa v kopalnico, od koder se je šele čez dolgo vrnila, ugasila luč, se trudoma spravila v posteljo in kmalu zaspala. Njeno skorajda pojoče smrčanje me je končno le uspavalo.

Takšen je bil prvi dan z madame Madelon, to se pravi s Heleno Skalar.

Naslednje jutro sem videla, da je moja sosedka precej starejša in mnogo slabšega zdravja, kakor je bilo videti in kakor se je kazala prvi dan. Brez šminke in pudra je bila bleda, kar rumena v obraz, in le stežka se je spravila na noge, komaj je vzdržala na hodniku, kolikor je bilo potrebno, da nam je sestra Brigita pripravila postelje. V mladosti pa je morala biti lepa in prikupna, o tem niso pričali samo njeni še vedno gosti kostanjevi lasje s samo enim ozkim pramenom sivih las, temveč so to dokazovale tudi poteze njene malce podolgovatega obraza, še vedno polne ustnice in njene rjave oči, ki so toplo zasijale, ko jo je zaneslo v pripovedi. Da je slabo z njenim zdravjem, je pričala tudi njena živčnost in nepotrpežljivost. Vsak čas je poklicala sestro in zahtevala zdaj takšne in spet drugačne tablete, in komaj je popila čašo hladne vode, si je že zaželela skodelico vročega čaja. Kakor da je sama v sobi in kakor da sestri Brigita in Vukosava razen nje nimata na skrbi nobene druge pacientke. Vse tri smo se močno začudile, da jo je dr. Murn, ko je stopil v sobo, pozdravil kot staro znanko.

»O, madame Madelon!«

»Ja, das bin ich, Herr Primarius!« je tudi Skalarka doktorju zaklicala kot dobremu znancu in potem je ves čas govorila nemško, čeprav dr. Murn ni spregovoril ene same nemške besede.

Ko je s spremljevalci in spremljevalkami zapustil sobo, ko nam je sestra Brigita oskrbela rane pa razdelila tablete in vse drugo, kar nam je bilo predpisano, nam je Skalarka povedala še to in ono, kar smo zvedele že prejšnji dan. Marsikaj se ni povsem skladalo s tistim, kar smo že slišale, toda če jo je katera na to opozorila, je odločno zanikala, da bi bila povedala drugače. Zaradi tega sem začela dvomiti, ali nam res nataka čistega vina. Najbolj sumljivo je bilo, da nekaterih reči, ki bi jih bile rade zvedele, ni marala povedati. Tako: kako in s čim se je preživljala, ko so gestapovci odpeljali monsieur Toussanta, njegovo imetje pa zaplenili. Ali je v tistem času sina dala v kak dom ali ga odpeljala h kakšni družini na deželo? Je po končani osemletki nadaljeval šolanje ali šel v uk, morda celo v tovarno? Tu pri nas ali v Nemčiji, ali morda na Francoskem? Je bila Skalarka tudi v Nemčiji gospodinja, ali se je zaposlila v kakšni restavraciji ali morda v bolnišnici? Je morda tam spoznala dr. Murna, ki je delal kot stažist v neki münchenski bolnišnici, kakor je zaupal profesorici Miri? Za čim je zbolela? In kakšno bolezen še ima poleg odprtih ran na nogah, išiasa in očitno hudo zrahljanih živcev?

Po kosilu se je nenavadno dolgo mudila na hodniku in, kakor je pozneje povedala teta Polona, odšla celo dol v pritličje in se precej časa

sukala okoli vratarjeve lože. Ko se je slednjič vrnila, nam je vsa iz sebe povedala, da bo tudi ona dobila obisk. Še preden bi bila katera od nas mogla vprašati, kdo jo bo obiskal, je slovesno oznanila: »Prišel, c'est à dire, pripeljal se bo moj Karlek, mon Charles!«

»Sin vas bo obiskal?« sem se najbolj zavzela jaz. Komaj je prišla v bolnišnico, že se bo na obisk pripeljal njen sin! Celo iz Benetk!

»Kdo vam je povedal, da se pripelje?« sem vprašala, ne brez zavisti.

»On sam! Lui-même!« nam je Skalarka naznanila, ko se je prej spravila v posteljo.

»Iz Benetk?!« je zategnila Ivanka.

»Seveda, iz Benetk!« se je najprej napihnila, potem pa nadaljevala, kakor da to zanjo in za njenega sina ni nič posebnega: »Po telefonu seveda!«

Z omarice je vzela notes pa kuli ter zapisala nekaj besed, morda tudi stavkov.

»Je to mogoče, tovarišica poštarica?« me je vprašala Ivanka nejeverno.

»Seveda je mogoče, samo precej drago je,« sem odgovorila.

Že naslednji trenutek me je prešinilo: Zakaj se tudi jaz ne bi mogla po telefonu pogovoriti z Brankom? Njegova ribja restavracija ima gotovo telefon, številko pa mi bodo posredovali s pošte!

Brž sem vstala, si ognila haljo in zapustila sobo.

Čez dobre pol ure sem dobila zvezo z restavracijo Kod morskog psa. Povedali so mi, da ima Branko prosto in da je odšel na kopanje. Moškega, najbrž je bil eden izmed natarjev, sem prosila, naj pove tovarišu Branku Potočniku, da ga je klicala njegova mati, ki želi, naj jo v nedeljo obišče.

»Sigurno će doći!« sem dobila zagotovilo iz Opatije.

Da, da, prišel bo, prišel! sem si rekla in kljub tesno povitim nogam kar zaplavala po stopnicah gor v prvo nadstropje in po dolgem hodniku v našo sobo.

Do nedeljskega obiska se ni zgodilo nič posebnega, razen da sva bili obe s Skalarko čedalje bolj živčni. Dr. Murna v soboto ni bilo na vizito, tudi v nedeljo ne, zelo hitro in zelo površno je naše rane pregledal njegov asistent, dolginast očalar, bolj primeren za krojaškega mojstra v stari Jugoslaviji kot v novi za zdravnika.

V nedeljo je takoj ob začetku ure obiskov potrkalo na vrata naše sobe.

Že to je bilo novo, obiski niso imeli navade trkati pred vstopom.

Da ni Branko? sem vzdrltela. Samo natarji so tako vljudni.

Potrkalo je še enkrat, šele potem so se vrata odprla. Previdno, obzirno.

V svoje razočaranje sem zagledala visokega moškega v temno sivi, bolj jesenski kot poletni obleki. Črtasto srajco je imel razpeto, v eni roki je držal svetlo sivo čepico s ščitnikom, v drugi v bel, svilen papir zavit šopek. Bil je kostanjelasec s precej sivih las in kazal jih je že nekaj nad štirideset. Najprej je pogledal tja v kot, kar je tudi bilo čudno, saj je vsak nov obiskovalec s pogledom najprej obstal na meni in moji postelji, ki je stala vrtom nasproti. Šele ko je videl, da tam v kotu ni tiste, ki jo išče, je šel s pogledom do profesoričine postelje, in ko je slednjič obstal na naslednji postelji, je vstopil in zaprl vrata.

»A, tu si, mamica!« je zaklical z glasom, ki je razodeval, da matere že zelo dolgo ni videl, česar tedaj seveda nisem vedela, ali pa mu je vsako, še tako pogostno srečanje z njo v veliko veselje, kar sem si mislila takrat.

»Tu, tu, Karlek, ici, mon Charles!« je živahno zaklicala Skalarka, se dvignila v postelji in razširila roke, očitno pričakujoč, da ji bo sin prihitel v objem.

Toda sin se je ustavil ob vznožju njene postelje in šele po krajšem postanku naredil še korak ter segel v Skalarkino desnico, šopek pa že prej položil na posteljo.

»Dober dan, mamica, dober dan!«

»Bonjour, mon Charles!« je zaklicala Skalarka, potegnila sina k sebi in ga poljubila na čelo. »Hvala, da si prišel, merci, mon petit!«

»No, zdaj pa res nisem več mali,« se je nekam suho zasmel veliki mož, se oprostil materinih rok in se vzravnal. Šele zdaj sem videla, da je nenavadno visok, za glavo višji od mojega Branka, a tudi širši v ramenih.

S svojo postavo je skorajda zapolnil prostor med mojo in Skalarkino posteljo. Ker je menda le začutil, da sta si predaleč z materjo, je sedel na vznožje njene postelje.

»Comment vas-tu?« ga je Skalarka vprašala hlastno. In potem je povedala še nekaj stavkov v francoščini. Ker se je menda zavedela, da sin ne obvlada več tega jezika, je nadaljevala slovensko. »Z menoj je dobro, malce sem se bala, pa je, kakor so mi rekli, na srečo vse v redu,« je povedala s tišjim glasom, ko se je prej ozrla k meni, ki vsaj na videz nisem kazala nobenega zanimanja ne zanjo ne za njenega sina.

»Kako dolgo boš še ostala tu?«

»Je ne sais pas, niso mi še povedali, nekaj tednov gotovo. Sedi bliže, še malo!« Ko se je presedel, ga je pograbila za obe roki. »Kako je tebi, Charles?«

»Kako mi naj bo?« je sin odgovoril nekam mrtvo.

Skalarka pa je nadaljevala čedalje bolj razvneto in glasno.

»Kako ti gre slikanje?«

»Gre, še kar gre . . .«

»Koliko slik že imaš?«

»Ne štejem jih . . .«

»Jih je že dovolj za razstavo?«

»Za kakšno razstavo?« se je Charles začudil.

»Za tvojo vendar!«

»Dovolj bi jih bilo, če bi res . . .«

V sobo je pritekel Ivanček s cekarčkom v rokah, takoj za njim je vstopil njegov oče. Dečko je že pri vratih dvignil cekarček in zaklical na ves glas: »Ugani, mamica, kaj sem ti prinesel! Ugani, ugani!«

Ivanki ni bilo treba ugibati, kajti iz cekarčka je pokukala mačja glavica in milo zamijavkala.

»Ivanček, Ivanček!« se je Ivanka zasmejala od srca.

Potem so bili tam v kotu tako glasni, da sem s sosednje postelje ujela le tu in tam kakšno besedo. Očitno sta se mati in sin še nekaj časa po-

govarjala o slikanju in slikah pa o razstavi, za katero pa sin ni kazal niti daleč takega navdušenja kakor njegova mati. Ko je prišla Vida — še prej je profesorica Mira dobila svoj najljubši obisk in z njim zapustila sobo — me seveda ni več zanimal pogovor med Skalarko in njenim Charlesom.

Na srečo je bila Vida še dokaj zgovorna.

Čeprav sem bila hudo radovedna, nisem vprašala za pošto, sicer pa bi mi jo bila Vida, kakor sem bila prepričana, gotovo dala takoj, ko je stopila k moji postelji, če bi se bil Branko oglasil. Pogovarjali sva se o tem, kaj se je zadnji teden dogodilo v naši štiristanovanjski hiši, kako na naši četrtini vrta uspeva solata in druga zelenjava, kako primanjkuje vode za zalivanje, in ugibali sva, kdo bi bil mogel prejšnjo noč obrati breskev sredi naše grede. Seveda bi bila mnogo rajši spregovorila o Branku, ki sem ga imela ves čas v mislih, vendar sem se premagala. Čutila sem, da tudi Vidi nekaj noče z jezika. Čas je kljub temu hitro potekal. Kar prehitro je zvonec na hodniku naznanil konec obiskov.

Šele tedaj je Vida potegnila iz torbice pismo in mi ga izročila.

»Tole je Branko pisal tebi in meni, zato sem pismo odprla in ga prebrala.«

»Kaj piše?« sem vprašala in hlastno segla po pismu.

»Prebrala boš,« je rekla Vida, se obrnila in šla.

Še preden je zapustila sobo, sem pogledala na poštni pečat. OPATIJA. To me je pomirilo. Hudo me je imelo, da bi vzela pisanje iz kuverte, pa ga nisem, ker je bilo v sobi preveč hrupno. Pač pa sem pismo pritisnila na prsi in s srcem sprejela Brankovo zagotovilo, da ga čezmorske ladje niso in ga tudi ne bodo premamile. In seveda tudi obljubo, da bo prišel prihodnjo nedeljo, ker mu to nedeljo ni bilo mogoče.

Kako naivno je materino srce, kako varljivo je materino upanje. Ne samo Skalarkino, tudi moje!

Ivanček s svojo mucko in očetom se je končno le poslovil, poslovil se je tudi Charles. Opazila sem, da je že precej pred zvonjenjem vstal in hotel oditi, pa ga je Skalarka zadržala. Ko so se za Ivankino družinico zaprla vrata in je v sobi zavlada tišina, pa je odločno potegnil roko iz njenih rok.

»Pozdravi se, mami!« je rekel in se obrnil.

Skalarka ga je zadržala z besedo, ker ga z rokami ni več mogla.

»Kdaj spet prideš, mon Charles?«

»Veš, da to ni odvisno od mene!«

»Pridi že prihodnjo nedeljo!«

»To ne bo mogoče!« Po kratkem premisleku pa je dodal. »Morda pridem danes štirinajst dni. Poizkusil bom!«

»Prinesi kakšno sliko!«

»Bi res rada videla moje risbe?«

»Veš, da bi jih rada! Apporte-les! Boš?«

Charles je trenutek, dva premišljeval.

»Bom!« je slednjič le odgovoril in z dolgimi, počasnimi koraki stopil proti vratom.

Prav tedaj se je pokazala na vratih profesorica Mira. Toliko da ni treščil vanjo.

»No, no!« je profesorica Mira zaklicala prestrašeno in se umaknila na hodnik. »Kakšen robavs!« je vrgla za Charlesom, ko je končno le vstopila in zaprla vrata za seboj.

»C'est mon fils, to je moj Charles!« je Skalarka zaklicala užaljeno.

»Je le sais, vem, vem, morda je velik slikar, kavalir pa ni!« je rekla profesorica Mira.

Nadaljnji pogovor med Skalarko in profesorico Miro me ni zanimal, iz kuverte sem potegnila dobro mi znani pisemski papir naših pošt. Na njem je bilo napisano s krevljasto Brankovo pisavo:

Draga mama in draga sestra!

Sporočam vama, da sem se uдинjal na ladji Mercur. Dobil sem delo v kuhinji, prej ali slej pa me bodo gotovo namestili kot natakarja. Danes po kosilu odplujemo.

Imejta se dobro, tebi, mama, želim, da si kmalu ozdraviš rane, ti, Vida, pa si čimprej najdi fanta in se omoži!

Videli se ne bomo tako kmalu!

Pozdrav!

Sin in brat Branko Potočnik

Še dvakrat sem prebrala kratko in kruto pismo, ga zmečkala in vrgla na tla. Pa sem ga pobrala, zgladila in spravila v predal posteljne omarice. Obrnila sem se k steni in zarila glavo v blazino, da ne bi zajokala.

Šel je, šel celo brez slovesa . . .

Ker nisem mogla poslušati Skalarkinega hvalisanja, kako dober je njen sin in kako imeniten slikar bo, če že sploh ni, sem vstala, se ogrnila in odšla na hodnik. Nekaj časa sem se sprehajala s tega konca hodnika in spet nazaj, potem pa zavila v sobo za goste in sedla pred televizor. V bolniško sobo sem se vrnila, ko je privihrala sestra Vukosava in nas, ki smo vztrajali pred ekranom pozno v noč, spodila spat.

Naslednje dni sem teže in teže poslušala Skalarkine slavospeve ne samo zato, ker sem med njenim govorjenjem morala misliti na svojega sina, ki je v tem času, najbrž kot pomivalec umazane posode, globoko v trupu preko-oceanske ladje že plul po Sredozemskem morju, morda celo že po Atlantiskem oceanu dalje in dalje od mene, pač pa tudi zato, ker na njenem sinu, kolikor sem ga videla in slišala, nisem opazila razen trdne moške postave nič izrednega. Bil je bolj odbijajoč kot prikupen, prej tog in top kot bistroumen in toplo človeški, še najmanj pa slikar. Je pa moj Branko že drugačen: živ, domiseln, iskrecih se oči in prijetnega, toplega glasu. Toda priznati sem morala, da ima mater rajši, kakor ima Branko mene, in da mu mati pomeni mnogo več, kakor jaz pomenim Branku. Celó iz Benetk je prišel k njej in obljubil je, da bo, če bo le mogoče, spet prišel čez štirinajst dni. To me je bolelo in hudo sem ji zavidala. Za čase je kar trpeti nisem mogla tako blizu poleg sebe. Komaj sem dočakala, da sem po popoldanskem počitku lahko

šla najprej na polurno sprehajanje po hodniku, potem pa zavila v sobo za goste.

Vida je prišla spet v nedeljo. Nič posebnega nisem mogla izbežati iz nje, sicer pa tudi jaz nisem vedela, o čem naj se pogovarjam z njo. Sploh je bilo celo med obiski v naši sobi pusto in mrtvo, seveda predvsem zato, ker nas je v petek zapustila Ivanka. Ali so se ji rane res že toliko zacelile, da si jih bo lahko nadalje sama mazala pa previjala in zdravila doma, ali pa je njeno vsakodnevno prosjačenje, naj jo pusti domov, dr. Murna, dobrosrčnega človeka, kakor je bil, tako ganilo, da je končno le rekel: »Pa pojdite, da se vam še na srcu ne odpre rana!«

»Kdaj lahko grem, gospod doktor?«

»Še danes, če hočete!«

»Hvala, gospod doktor, hvala!« je Ivanka kar zavrnila.

»Samo glejte, da bodo rane oskrbovane, kakor so vam jih oskrbovale sestre! Če sami ne boste mogli, naj vam pomaga mož!«

»Ivan mi bo rad pomagal, samo da bom spet doma!«

»Čez dvan tedna pridite na kontrolo! Če se bo poslabšalo, vas bomo zadržali, zapomnite si, zadržali za nekaj mesecev!«

Že čez pol ure je bila njena postelja prazna in ostala je prazna tudi v soboto in nedeljo.

V ponedeljek, malo pred kosilom, je sestra Brigita pripeljala šestnajst-ali sedemnajstletno bledično, hudo molčeče dekle. Petra ji je bilo ime, in kakor smo zvedele čez dva ali tri dni, je končala prvi gimnazijski razred. Skalarke je v Petri dobila zvesto poslušalko. Kolikor sem tu in tam prisluhnila, sem slišala, kako je k vsemu, kar je povedala tiste prve dni, marsikaj dodala in še napihnila.

Bolj počasi kot prejšnje tedne so mi minevali dnevi. Kaj bi bila dala, da bi bil dr. Murn tudi mene pustil domov! Pa so se moje rane šele začele celiti, zato na odpust iz bolnišnice niti pomisliti nisem smela.

V nedeljo je našo sobo najprej preplaval dekleški in fantovski smeh in klepet. K Petri je prišlo kar osem sošolk in sošolcev. Fantje so se hvalili s počitniškimi prigodami, dekleta pa razlagala svoje počitniške načrte, nekatere samo njej, druge vsem nam v sobi, čeprav niso zanimali ne mene, ki sem nestrpnost čakala na Vido, to se pravi na Brankovo sporočilo z njegove morske poti, ne Skalarke, ki je še bolj nestrpnost pričakovala svojega Charlesa s slikami, in celo profesorice Mire ne, ki je tudi bolj in bolj pričakujoče pogledovala k vratom.

Prva za Petro je dobila obisk profesorica Mira. Prišel pa ni moški, ki ga je pričakovala, pač pa se je v sobo in k njeni postelji pognala košata, zajetna ženska. Iz besedi, ki so se usule iz njenih ust, sem razbrala, da profesorici Miri zapoveduje, naj pusti gospoda Maksa Klančnika na miru, kajti, kakor je nekajkrat poudarila, je ona skrbela zanj, odkar je ovdovel, in skrbela bo tudi dalje. Čeprav je profesorica, naj si ne misli, da ga bo ujela, ji je babnica zabrusila, gospod Maks Klančnik je že pred tremi leti obljubil zakon njej, ko bo tudi ona ovdovela. Pred šestimi meseci se je to, žal, zgodilo in zdaj je že čas, da gospod Klančnik izpolni svojo obljubo. In jo

tudi bo, kakor je ona lastnica enonadstropne hiše z garažo in velikim zele-
njadnim vrtom! Prišla je profesorici povedat, naj gospoda višjega geometra
Maksa Klančnika ne pričakuje več, naj si rajši zdravi rane, takšne in
drugačne!

In odvršala je tako glasno in jadrno, kakor je prišla.

Profesorica Mira, ki je brez besed poslušala gospodinjso in jo gledala
čedalje bolj posmehljivo, je segla po knjigi, še preden so se za njo zaprla
vrata. Posmeh z njenih lic pa je kmalu izginil in obraz se ji je hudo zresnil.
Čeprav se je sklonila globoko nad knjigo, dvomim, da je brala; če je res
brala, pa gotovo ni vedela, kaj bere.

Komaj so se vrata zaprla, so se spet odprla in vstopil je Charles.
V desnici je držal čepico in v prav takšen bel svilen papir zavit šopek kot
prvič, pod levo pazduho pa mu je tičala precej velika mapa.

Ker se je smeh tam v kotu malce polegel in je, kakor že zadnjič Charles
stopil k materi med najinima posteljama, sem lahko sledila, celo morala
sem slediti njenemu pogovoru.

Ko je Charles, tokrat se mi je zdel še bolj bled in njegove oči še bolj
hladne in brezizrazne, poljubil mater na čelo, šopek pa položil na omarico,
ga je Skalarka zaprosila, naj pokaže slike.

Charles je vprašujoče pogledal k mladini.

»Počakaj, da gredo!« je rekel polglasno in z glavo mignil tja v kot.

»Ça ne fait rien! Pokaži, kar pokaži!« je Skalarka zaklicala neučakano.

Ker se še vedno ni mogel odločiti, se je dvignila in segla po oguljeni
rjavi mapi in jo potegnila k sebi. Še preden bi bil Charles mogel kaj reči
ali storiti, jo je položila predse, jo odprla in začela prelagati list za listom.

Očitno pa ni bila zadovoljna s tem, kar je videla.

»Kdo bo to gledal, kdo kupil?« je rekla čez čas na moč razočarana.

Najvišji fant iz Petrine družbe je stegnil svoj dolgi vrat.

»Glejte, glejte modernista!« je zaklical z glasom, v katerem je bilo toliko
občudovanja kot posmeha.

Dvignila sem se v postelji in tudi jaz stegnila svoj ne ravno kratki vrat.
Zagledala sem risbe otroških glav z upadlimi lici in z očmi, iz katerih je
gledal strah. Najbolj grozljive so bile tiste, ki so bile narisane z rdečo kredo.
Kakor da se je pred otroki odprlo žrelo troglavega zmaja. Še posebno grozo
zbujajoč je bil dekliški obrazek s hudo velikimi očmi in z na stežaj odprtimi
usti, iz katerih so v trenutku, ko je pošast prilomastila pred dekletce, udarili
prestrašeni, nečloveški kriki.

»Prima, prima!« je dolgin na oni strani profesoričine postelje rekel
tako, da spet nisem vedela, ali risbe občuduje ali se jim posmehuje.

Medtem sta stopili bliže dve dekleti. Prva, suhljata blondinka, se je
zdrznila, druga, rdečelična debeluška, tudi blondinka, pa je omalovažujoče
zamahnila z roko, in obe sta se vrnili k Petri.

»Platna nimaš nobenega?«

»Kje naj ga dobim?« je Charles, ki se je medtem spustil na stol ob
postelji, zavrnil svojo mater.

»Če ti je zmanjkalo denarja, bi mi bil pisal! Saj veš, da sem ga zate vedno imela in ga še imam!«

»Vem, vem,« je Charles zamrmral, kakor da mu njena darežljivost ni prav nič po volji.

Skalarka je s čedalje večjim razočaranjem obračala list za listom. Risbam otroških glav so sledili listi z glavo postaranega kmečkega očanca; njegov obraz ni izdajal strahu, pač pa strašen bes.

To vendar niso obrazi iz Benetk, tudi iz beneške okolice ne! mi je najprej šinilo na misel. To so naši, slovenski otroci in tale kmečki očanec bi lahko živel nekje pod Nanosom! So to morda spomini iz mladosti tegale moža, na videz tako topega in celo hladnega?

Skalarka je hitro obrnila še dva, tri liste s starčevsko glavo. Sledilo je nekaj listov s prizori iz narave. Toda kakšni so bili ti prizori! Porušen most, od strele razčesnjeno drevo, pogorela kmečka bajta, zaklan prašič, okostje poginulega psa ali morda volka.

Skalarka je nejevoljna zaprla mapo. Charles jo je brž pograbil in si jo potisnil pod levo pazduho.

»Tole misliš dati na razstavo?«

»Na kakšno razstavo?« se Charles ni nič manj začudil kot ob prvem obisku, ko mu je mati omenila razstavo.

»Pripravljaš vendar razstavo!« je rekla Skalarka skorajda jezno.

»Komaj sem začel, pa naj bi že mislil na razstavo?«

»Začel si že v Parizu!«

»Tisto so bile otroške čačke!«

»Monsieur Toussant je rekel, da imaš talent za risanje in smisel za barve. In da boš še slaven slikar!«

»Kaj vse je govoril monsieur Toussant!« je rekel Charles posmehljivo.

»Monsieur Toussant je bil pameten človek!« je Skalarka najprej pokazala sina, potem pa ga bolj zaprosila kot vprašala: »Res nimaš drugih slik?«

»Nimam!« je Charles odgovoril hladno, naveličano.

»Takšnih obrazov ljudje nimajo radi, kupil pa teh slik nihče ne bo. Naprosi kakšno lepotico, da bo prišla v tvoj atelje, nariši akt, menda veš, da je monsieur Toussant obogatel z aktom, ki ga je napravil po meni...«

Charles je nekajkrat skušal seči materi v besedo; ker se mu to ni posrečilo, je prekrižal svoje mogočne roke na prsih in potrpežljivo čakal, da se bo unesla.

»Monsieur Toussant je slikal široke ulice in bulvarje z bogatimi trgovinami in razkošnimi palačami,« je Skalarka govorila bolj in bolj razvneto, »a tudi ozke, temne in umazane uličice s postopači in vlačugami, oui, avec les clochards et les putains.« Povedala je še nekaj francoskih stavkov, ki jih nisem razumela, in se spet vrnila k slovenščini. »Vse to boš našel tudi v Benetkah, in tam so še kanali, so gondoljerji, je trg svetega Marka, je doževa palača, so golobi, je...«

Ker se je Charles pognal kvišku, ga je zgrabila za roko in ga potegnila k sebi. Pogledala je k meni in še na drugo stran, potem pa mu nekaj potihoma in hitro začela govoriti. Ker so se tam v kotu spet razživel, nisem

ujela niti besedice, videla pa sem, da ji Charles ni več ugovarjal, zdaj zdaj ji je celo molče pritrtil. Že tedaj sem presodila, da le zato, da ji ne bi skalil veselja, kmalu pa se mi je to razodelo z vso gotovostjo.

Ko je Skalarka le izpustila njegovo roko, jo je pobožal po bledih licih in rekel: »Res je čas, da začnem risati in slikati druge reči. Tudi na razstavo bom začel misliti.« In spet jo je pobožal, po obeh licih in po čelu. »Zdaj pa, maman, pustiva slikanje,« je zaprosil, »pogovoriva se rajši o čem drugem! Ko te bodo odpustili iz bolnišnice, boš šla k teti Marjeti v Trnovo vas, kajne? Nikar ne hodi nazaj v . . .«

Po hodniku so se bližali koraki. Toda odprla so se vrata v eno sosednjih sob. Zakaj vendar ni Vide? Je zbolela? Je bilo kaj narobe v tovarni? Se Branko res še ni oglasil?

Nisem mogla več zdržati v postelji, vstala sem, si ogrnila haljo in odšla iz sobe.

Ker je zunaj še vedno deževalo — začelo je že v zgodnjih jutranjih urah — so obiskovalci in obiskovalke s svojim obiskovancem ali svojo obiskovanko postajali pri oknih in se hrupno pogovarjali, celo smejali so se. Nisem mogla razumeti, kako se morejo smejati, bolnišnica vendar ni kraj veselja in zabave!

Počasi sem stopala do konca hodnika, odprla zastekljena vrata in odšla do širokih stopnic, ki so se položno spuščale dol v vežo. Vide ni bilo. Potem sem se prav tako počasi vračala proti naši sobi. Le za toliko sem obstala pred vrati, da sem v klepetu in smehu Petrinih sošolcev in sošolk razločila Skalarkin glas, in se spet obrnila. Hitreje kot prvič sem premerila hodnik tja do zastekljenih dvojnih vrat, jih celo odprla in pogledala dol po stopnicah. Vide še vedno ni bilo.

Torej je ne bo! sem spoznala bolj z jezo kot z grenkobo. Zadržal jo je dež, dežja pa se boji kot kmet toče. Kdaj bo, kakor so druga dekleta v njenih letih? Bo sploh kdaj?

Še preden sem se mogla odločiti, ali naj še dalje merim za moje ranaste noge kar predolgi hodnik ali naj se vrnem v sobo, sem končno le zaslišala dobro mi znane korake.

Prvi trenutek sem se Vide razveselila; ko je prišla bliže, pa sem jo nadrla.

»Zakaj te ni bilo prej?«

»Prvi avtobus sem zamudila . . .«

»Zakaj?«

»Zaradi tegale!«

Najprej je svoj mokri dežnik prislonila k zidu, potem pa potegnila iz torbice brzojavko in jo pomolela proti meni.

»Od Branka?«

»Pozabila sem jo, pa sem šla ponjo.«

»Je kaj hudega?«

»Naslovljena je samo nate!«

Pogledala sem naslov.

»Da, saj res!«

»Grem!«

»Kam se ti mudi?« sem vprašala, čeprav mi Vida ni bila več potrebna.

»Ne bom se vozila v tem vremenu z večernim avtobusom!«

»No, kar pojdi!«

Vzela je dežnik in šla.

Sprva sem hotela brzojavko takoj odpreti in prebrati, ker pa je bilo preveč ljudi okoli mene, sem odšla v sobo za goste. Precej stolov je bilo zasedenih, ne samo z bolniki in bolnicami, temveč tudi z njihovimi gosti, iz televizorja pa je bilo slišati petje narodnih pesmi. Sedla sem k mizi, za katero sta sedeli dve ženski v bolniških haljah in zavzeto gledali na ekran.

Z drhtečimi rokami sem odprla podolgovato rumenkasto kuverto.

POZDRAV—STOP—IZ—STOP—GIBRALTARJA!

BRANKO—STOP—POTOČNIK—STOP

Še enkrat sem preletela kratko vrstico, kakor da sem morda spregledala kakšno besedo. Toda ne, na sivkastem papirju je bilo z velikimi črkami natisnjeno, da Branko meni, gotovo pa tudi Vidi pošilja pozdrav iz Gibraltarja. Niti tega ni sporočil, ali pluje v Severno ali Južno Ameriko . . .

Izgubila sem ga! sem spoznala. Minila bodo leta, ko ga bom spet videla. Če ga sploh bom. Ostala mi je samo Vida. Toda tudi Vida se oddaljuje od mene, sploh od vsega, izgublja se kdove kam. Še to ji ni bilo mar, ali je brzojavko zares poslal Branko in kaj sporoča.

Ne, ne, sem takoj zavrnila svojo črnogledost. Ko se bo Branko naveličal dela in življenja na ladji, in to se bo, kolikor ga poznam, zgodilo prej ali slej, se bo vrnil k meni ali vsaj v našo vas in si tu v mestu ali kje v bližini našel stalno službo, Vido pa bo rešilo delo v tovarni, čez leto ali še prej ji bodo gotovo dali sicer zahtevnejše, a boljše plačano delo.

Tako sem se tolažila in se hrabrila.

A kako je zdaj, nekaj mesecev pozneje?

Branko pluje po svetovnih morjih, samo še enkrat se je oglasil s prav tako kratko brzojavko kot prvič, iz New Yorka, Vida pa dela samo pri enem stroju in, kakor vse kaže, bo še tega vsak čas izgubila . . .

Hudo je, da ni Urbana. Kadar je bil trezen, sem se z njim lahko o vsem pogovorila. Ko je bil natreskan, pa je rad videl, da sem skrbela zanj. Ni bil slab človek, roke ni položil name, grde besede mi ni rekel, za drugimi ženskami ni letal. Piti se je navadil kot šolar, viničarski otrok pač, potem dninar, med vojno sprva na prisilnem delu, potem nemški vojak, nazadnje nemški dezertar in slednjič partizan. Po vojni pa poštar na naši, na moji pošti. Za pitje ničkoliko priložnosti! S poroko sem ga za nekaj let sicer odtegnila pijači, po tistem z ukradeno pošgarsko torbo pa je omagal. Popolnoma. Toda naj je bil tak ali drugačen, bil je človek! Kako dobro mu je delo, ko je po dveh, treh dneh pijančevanja ves zlomljen in beden pritaval domov! Najprej sem ga ozmerjala, potem pa mu skuhalo kislo juho in vanjo nadrobila kruha.

»Ti si ženka, moja ženka,« je ves blažen ponavljal.

»Boš še krožnik juhe?«

»Bom, če je še imaš...«

»Imam, seveda imam...«

Ko je pospravil drugi krožnik, se je še bolj raznežil.

»V krčmo sem stopil na dva deci, pa so me zadržali... Poznajo me, prinašal sem jim penzijo, nikoli ni zmanjkal en sam dinar, nosil sem jim pisma, nikoli nisem nobenega izgubil... Tudi tebe poznajo in te imajo v čislih... Ponudili so mi piti in sem obsedel... Bilo je zadnjič, Zinka, Zinka, zadnjič, tega bo konec, kmalu, prav kmalu...«

Stisnila sem brzojavko v pesti in dvignila glavo.

Mešani pevski zbor upokojencev je pravkar odpel Triglav, moj dom. Med starejšimi pevci in pevkami je bilo nekaj deklet in fantov, najbrž sinovi in hčere upokojencev in upokojenk. Pred zbor je stopila najmlajša pevka in napovedala, da bodo koncert končali s pesmijo Dekle je po vodo šlo.

Zbrala sem se in prisluhnila. To je bila najljubša Urbanova pesem. Zadnjo kitico je ponavljal, dokler je imel kaj glasu.

*»Dekle je b'lo usmiljeno,
je ribico spostila.
Ribica je odplavala,
je dekle poškopila.«*

In še enkrat:

»... je dekle poškopila.«

»Dobri pevci!« je rekla ena od pacientk, ki sta sedeli za mizo, starejša, mlajša pa je celo povedala, iz katerega kraja so.

Ne starejše, ki je sedela na moji desni, ne mlajše, ki je sedela ob starejši, nisem še videla, čeprav sta bili, kakor sta povedali, že teden dni na našem oddelku; starejša je bila Primorka, mlajša Notranjka, obe pa prijazni kmetici, zato nisem odšla, ko so začeli kazati reklame. Tudi sosedi sta ostali, nekaj drugih pa se je dvignilo.

»Ko bi človek le imel denar, bi si lahko kupil vse to!« je zavzdihnila starejša pacientka, ko je bilo konec reklam, mlajša pa je rekla: »Pogosto je tako, da marsičesa, kar kažejo na televiziji, ni v trgovinah.«

In že je ena od znanih napovedovalk napovedala obisk televizijskega novinarja, zelo znanega, simpatičnega mladega človeka, v kazensko-poboljševalnem zavodu.

»Kaj je to: kazensko-poboljševalni zavod?« je vprašala moja soseda.

»Ječa!« je povedal pacient, ki je prav tedaj šel mimo naše mize in sedel k sosednji, prazni mizi.

»Tega ne bom gledala!« je rekla soseda z odporom, se dvignila in šla.

Morda bi bila tudi jaz vstala, pa je mlajša pacientka rekla, da njo to zanima, in prisledla k meni. Pa ostanem še jaz! sem si rekla. Pravzaprav tudi mene zanima, kako zdaj ravna s kaznjenci. Pravijo in pišejo, da mnogo bolj človeško kot pred vojno, zato imajo baje več uspeha kot nekoč,

ko so zločince imeli dan in noč zaprte v mračnih in vlažnih celicah. Sploh je boljše, da ne mislim na brzojavko, ki sem jo še vedno stiskala v pesti.

Na ekranu se je pokazala gruča rjavih, razpotegnjenih pritličnih, enonadstropnih in dvonadstropnih poslopij z neštetimi majhnimi zamreženimi okni. Med poslopji so se stiskala štirikotna dvorišča, okoli njih pa so tekli ozki pasovi zelenic. Toda nikjer ne kaznjence ne paznika! To bi bilo lahko tudi samostansko naselje, če bi imelo cerkvico ali vsaj zvonik! Potem nas je novinar, ki pa ni bil viden, vendar sem ga spoznala po glasu, odpeljal v spalnico z dvema vrstama železnih postelj; iz te velike spalnice v precej manjšo s samo štirimi ali petimi posteljami in slednjič v sobico, da, v sobico in ne celico, z eno samo posteljo. Da ti prostori niso imeli majhnih oken z železnimi mrežami, bi lahko rabili študentom in študentkam. Tudi v kopalnici in na stranišča smo pogledali. Vse je bilo snažno in čisto, človeka pa še vedno nikjer. Slednjič se nam je pokazala prostrana obednica s tremi vrstami dolgih miz, na mizah so se vrstile skledе z mesom in prikuho, košarice s kruhom, steklenice z vodo, solnice in velike skodele z juho, na klopeh pa so na vsaki strani preobloženih miz sedeli možje in fantje v rjavkastih oblekah. Zajemali so iz skodel, ta počasi in lagodno, oni hitro, hlastno. Slišalo se je mlaskanje, vmes tudi kakšna beseda in celo kratek smeh. Pri manjši mizi so jedli pazniki, ne da bi se zmenili za tiste tam pri dolgih mizah.

»Jedo kot gospodje,« je rekla soseda. »Kaznjenci namreč,« je še dodala, da ne bi bilo pomote.

»Tudi so gospodje,« je pikro pripomnil možki pri sosednji mizi. »Kar imajo pred seboj, si niso prislužili z delom, pač pa . . . no, saj vemo s čim. Mi pa garamo zanje.«

Potem smo odšli v ključavničarsko, mizarsko in še druge delavnice. Strojem so stregli kaznjenci, med njimi se je le tu in tam sprehajal kak paznik. Zunaj na vrtu onstran kaznilniških poslopij pa so obirali paradižnike, zalivali solato in pripravljali grede za setev. Manjša skupina je kopala jarek, najbrž za namakanje. Čeprav je bilo vse, kar sem videla in slišala, zame novo, kmalu nisem več zbrano poslušala novinarja, kaj šele, da bi si bila natančneje ogledala kaznjence in paznike, v mislih sem bila daleč, daleč na Atlantskem oceanu, ki ga je rezal prekooceanski Mercur z mojim Brankom v trebuhu.

Šele zajeten možki, ki je — gol do pasu — stal v globokem jarku in z lopato metal iz njega zemljo, je spet zbudil mojo pozornost. Glej, glej, sem si rekla, prav takšen orjak kot Skalarkin sin!

Toda še preden bi si ga bila mogla natančneje ogledati, smo že bili na enem od kaznilniških dvorišč. Tu so fantje in možje, kaznjenci seveda, postavljali nekakšno uto. Sledil je še ogled dela v konjskem hlevu, svinjaku in hlevu za govejo živino.

»No, nekaj pa vendar delajo,« je rekla moja soseda.

Moški, ki so mu bile namenjene te besede, je omalovažujoče zamrmral: »Kakor je videti, se ne pretegnejo, ne kaznjenci ne pazniki!«

In že smo bili v kopalnici, potem pa spet v jedilnici, pri večerji.

»Čas do spanja je namenjen svobodnim dejavnostim!« je povedal novinar in nas odpeljal v precej velik prostor s televizorjem in mizami pa stoli okoli njih. Tisti, ki so sedeli pri mizah v ospredju, so gledali televizijo, pri mizah v sredini dvorane je nekaj mož in fantov kvartalo ali so igrali domino, pri eni sta dva kaznjenca igrala šah, v ozadju je na dolgih klopih pod lučmi nekaj kaznjencev prebiralo časopise in listalo po revijah, paznik med njimi pa je kadil pipico, medtem ko je nekaj kaznjencev vleklo cigarete. In že se je pokazala knjižnica s policami knjig in glasbena soba, kjer sta dva fanta igrala na kitaro, starejši možak pa ju je spremljal na harmoniko.

»Čudno, da jim ne dajo še dekleta za ples in za . . .«

Sosed ni dokončal stavka.

»Preveč skrbijo, da jim čas hitro teče.«

»Zares preveč,« sem pritrdila sosedu.

»Vsega tega še v naši tovarni nimamo,« se je z jezo oglasil sosed.

»Tudi za posebno nadarjene je poskrbljeno!« smo slišali iz televizorja.

V sobi z nekaj mizami, stoli in zemljevidi pa slikami na stenah me je fant, ki je za eno od miz pisal, spomnil na Branka. Srečna sem lahko, da ga ni med temi ljudmi! sem si rekla. In že je pritegnil mojo pozornost širokoplečat človek, ki se je pri sosednji mizi sklanjal nad velik list belega papirja in risal.

»Bi pokazali, kaj rišete?« je vprašal novinar, ki smo ga končno videli tudi od spredaj — bil je res tisti, ki ga najrajši poslušam in tudi gledam.

Nagovorjeni moški je po krajšem obotavljanju dvignil list proti novinarju in se tudi sam obrnil proti njemu, s tem pa tudi proti nam gledalcem.

»Charles!«

»Karel Skalar!« je moja sosedu zaklicala hkrati z menoj.

»Namesto da bi obesili tega trikratnega ubijalca, ga redijo in mu dajejo celo papir in kreda, da lahko riše!« je z ogorčenjem rekel pacient pri sosednji mizi. »Poglejte, kako je rejen! To naj bi bila kaznilnica, ječa? To je okrevališče!«

Ne vem, kaj je sosed še rekel, preveč sem bila presunjena, da bi bila mogla slediti njegovemu izbruhu. Gledala sem samo človeka na ekranu in njegove risbe, ki jih je na novinarjev poziv dvigal drugo za drugo. Deček in deklica s prestrašenimi očmi, sama deklica, sam deček, trije na smrt prestrašeni otroci! In razjarjeni starec, s klobukom in brez njega! Pa podrti most, razčesnjeno drevo in požgana bajta!

Je to mogoče? Torej ne slikar, ki v Benetkah pripravlja razstavo svojih slik, temveč zločinec, ubijalec! Da, da, pred leti so časopisi mnogo pisali o zločinu, kakršnega ne pomnijo niti najstarejši ljudje: mlad fant je oropal premožnega kmeta in ubil njega pa njegovega vnuka in njegovo vnukinjo. In ta trikratni ubijalec ni nihče drug kot Charles, madame Madelon, Helena Skalar, pa je njegova, to se pravi ubijalčeva mati!

Medtem ko sem v ogorčenju zbirala spomine na zločin, ki je pred leti pretresel našo deželo, se je na ekranu pokazala ena od pisarn in iz televizorja so se na novinarjeva vprašanja zaslili odgovori starejših in mlajših mož v uniformah, vendar nisem bila sposobna, da bi dojela, kaj so povedali. Tudi

za večerni pogled na kaznilniška poslopja, s katerim se je oddaja končala, mi ni bilo mar.

»Je tisti, ki je kazal svoje risbe, res Karel Skalar?« sem vprašala sosedo, čeprav sem vedela, da je moje vprašanje odveč.

»Kdo pa drug!« je pacient pri sosednji mizi odgovoril namesto sosede.

»Ste ga poznali?«

»Kdo ga ni poznal v naših krajih!«

»Ste od tam doma?«

»Ne daleč od Trnove vasi,« je povedal pacient in se presedel k nama. »Njegova mati se je od mladosti potepala po svetu, menda na Francoskem in Nemškem pa tudi v Italiji, fant pa je večinoma živel pri svoji teti. Poskušal je to in ono, pa ni nikjer zdržal. Mati mu je pošiljala preveč frankov in mark, navadil se je lenarjenja in zapravljanja.«

»Ni živel nekaj časa pri materi v Parizu in menda tudi v Nemčiji?«

»Kolikor vem, samo kot otrok in deček, pozneje se je klatil po naših in tujih krajih pa zapravljal materin denar. Ko je materi denarja zmanjkalo, zbolela je namreč in se samo še selila iz bolnišnice v bolnišnico, najprej v Nemčiji, potem pa pri nas, je začel zapravljati, kar je imela teta, vdova po možu, ki je kot italijanski vojak padel nekje v Črni gori. Ko je ogulil teto, je začel vlamljati in krasti. In nekega večera so zunaj vasi našli starega Obrana mrtvega, zaklanega, malo stran v grmovju pa zaklana tudi otroka njegove hčerke . . .«

»Ni po zločinu odšel služiti vojsko?« se je spomnila sosedica.

»Zato so ga odkrili šele čez tri ali štiri mesece,« je povedal pacient. »Sprva je tajil, potem je le priznal. Stari Obrana je nosil denar s seboj, kadar je šel od hiše, ker ni zaupal svojemu zetu, pijancu . . .«

»Ni trdil na razpravi, da otrok ni nameraval ubiti?« se je soseda še spomnila.

»Na sodišču je zatrjeval, da tudi Obrana ni hotel ubiti,« je povedal pacient, medtem ko so iz televizorja prihajale domače viže, ki jih pa nihče za našo mizo ni poslušal. »Zapravljivec, kakor je bil, ni maral v vojsko brez denarja, stari Obrana pa mu denarja seveda ni hotel dati. Hudo sta se rvala, v tem ravsu je Skalar zasadel Obrana nož v vrat. In ko sta na vpitje pritekla otroka, ki sta v hosti nabirala gobe in stikala za jagodami in robidnicami, je pokončal še otroka.«

»In zdaj riše svoje žrtve!« sem zaklicala v ogorčenju.

Hotela sem še povedati, da je prav v tem času na obisku pri svoji materi, celo svoje risbe ji je prinesel na ogled, še nekaj več, kakor smo jih videli na ekranu, in njegova mati, madame Madelon, kakor se nam je predstavila, pravi, da je že drugič prišel, pravzaprav se s svojim avtomobilom pripeljal iz Benetk, in nagovarja ga, naj čimprej pripravi razstavo svojih slik, da bo obogatel in postal slaven, kot njegov oče, monsieur Toussant. Morda bi bila vse to tudi povedala, pa je pacient izustil grdo kletev, se dvignil in šel.

Tudi jaz sem vstala.

»Že greste? Tole bo nekaj lepšega . . .« je rekla sosedica, ne da bi bila odtrgala pogled od ekrana.

Še odgovoriti ji nisem mogla.

Na hodniku je bilo manj ljudi, kljub temu je bilo bolj glasno in živahno kot prej. Seveda, samo še nekaj minut in zazvonilo bo konec obiskov.

Pred vrati v našo sobo sem obstala. Groza me je bilo srečanja z ubijalcem in njegovo materjo, morda še bolj z njo kot z njim. Vendar sem se premagala in vstopila.

Sina, ki se je že poslavljaj, je mati držala za roko. Še zdaj ju vidim: on velik, širokoplečat, bled in brezizraznih oči, ona vsa naličena, z zasanjanim, srečnim pogledom.

»Čakaj, attends, mon Charles, ni še zvonilo!« ga je zadrževala. »Nisi mi še povedal, kdaj boš spet prišel . . .«

»Maman, prej kot drugi moram biti zunaj . . .«

Vtem sem stopila k svoji postelji.

»Povej, kdaj spet prideš!«

»Mislim, da boš prej ti mene obiskala kot jaz tebe!«

V odgovor na te sinove besede je Skalarka gotovo imela nekaj drugega na jeziku, toda ker je zagledala mene, je rekla: »Predaleč je v Benetke!«

»V kakšne Benetke?« se je Charles razburil in potegnil desnico iz materinih rok, potem pa pograbil mapo, ki je ležala na posteljnem vznožju.

»Attends, počakaj, počakaj!« je Skalarka zaprosila in stegnila roke proti sinu.

Naj ji povem, kdo in kaj je njen sin? Ali naj ji vse to povem, ko njenega sina ne bo več tu in tudi ne mladine tam v kotu?

Da bi se umirila, sem stopila k postelji profesorice Mire, ki se je — obrnjena stran od Skalarkine postelje — sklanjala nad knjigo.

»Charles, ne pozabi na razstavo!« je zaklicala Skalarka, ko je njen sin imel mapo že pod pazduho.

»V kaznilnici seveda!« mi je kar samo ušlo iz jezika.

»V kakšni kaznilnici?« me je Skalarka jezno zavrnila.

Tedaj se je usulo iz mene. Povedala sem, kar sem pravkar videla in izvedela. Glas se mi je bolj in bolj tresel, pravzaprav sem se tresla po vsem životu. Proti svoji volji sem po prvih stavkih začela celo kričati, kakor da bi se bala, da mi bo Skalarka segla v besedo, njen sin pa skočil vame in me začel stiskati za vrat.

Ko sem povedala vse, sem se brez moči spustila na posteljo profesorice Mire.

»Charles, mon Charles!« je zakričala Skalarka. »Zapri nesramnici usta, ferme-lui la bouche! Prosim te, je te pris!«

Charles, ki se je bil obrnil in napravil nekaj korakov proti vratom že pred mojim izbruhom, se je vrnil k postelji svoje matere.

»Maman, zadnjič so bili res pri nas ljudje s televizije, posneli so me, ko sem kopal jarek, posneli, ko sem risal . . .«

»To ni res, ce n'est pa vrai!« je Skalarka zakričala kot obsedena.

Dijakinje in dijaki so utihnili, profesorica Mira je odložila knjigo in se obrnila k Skalarki, jaz pa sem se počasi dvignila; toda oprijeti sem se morala

železnega ogrodka profesorice postelje, da sem se obdržala na nogah. S hodnika se je slišalo govorjenje in poslavljanje, in v mučno tišino, ki je zavladovala v naši sobi, je zazvonilo.

»Zbogom, maman!«

»Čakaj, Karlek, attends, mon petit!« je Skalarka zavpila skozi jok. »Povej ljudem tu v sobi, povej svoji maman, da nisi ubijalec, da si slikar, da živiš v Benetkah, à Venise, in da boš zaslovel in obogatel kot slikar... comme ton père monsieur Toussant! Povej, dis, mon Charles!«

Charles se je ozrl k meni in profesorici Miri, potem še k Petri in njenim sošolcem in sošolkam, nazadnje k materi.

»Maman, tvoj Charles je ubijalec,« je spregovoril počasi in trdo, »že devetnajsto leto je v zaporu... zadnji čas se je res začel ukvarjati s slikarstvom, vendar ne za razstavo, pač pa da bi se... da bi se rešil...«

Ni utegnil povedati, česa naj bi se rešil, kajti že ga je Skalarka prekricala.

»Mon Charles, tu es fou... Karlek, zmešalo se ti je...«

»Da, maman, zmešalo se mi je... ne zdaj, pač pa tedaj, ko sem... k vojakom nisem mogel brez denarja... Obran pa mi ga ni hotel dati... Otrok ne bi bil pokončal, da nista pritekla in zagledala dedka v krvi...«

»Ni bilo tako!« je zatulila Skalarka, »samo branil si se! Ti si nedolžen, tu es innocent!« S posteljne omarice je pograbila notes, ga pomolela proti Charlesu in nadaljevala kriče: »Vse sem napisala... vse o tebi in sebi... dokazalo se bo, da si nedolžen... dokazalo, mon Charles...«

»Kako naj se dokaže, ko sem priznal?« je mater zavrnil sin z ledenim posmehom. »Vse sem povedal, vse o sebi in tudi o tebi, tudi teta Marjeta je povedala, in povedali so sosedje... Ti si tedaj bila v Münchnu, v bolnišnici... prišla si šele, ko so me že obsodili... Hudo si mi zamerila, ker sem povedal, kako si me leta in leta zalagala z denarjem, na lepem pa nisem dobil nobene pošiljke več...«

»Hudo bolna sem bila in nisem mogla zaslužiti niti marke več...« je vpadla Skalarka.

»Vem... vedel sem... nisem ti zameril in tudi zdaj ti ne zamerim...« Stopil je za korak bliže in povzdignil glas. »Povedati pa ti moram maman, da si ti kriva, da nisem mogel in znal živeti več brez denarja... brez mnogo denarja...«

»Non, non!« je Skalarka divje zavpila, se v postelji pognala kvišku, kakor da bi hotela poleteti k sinu, in takoj spet padla nazaj na blazino in utihnila.

»Omedlela je!« je zaklicala profesorica Mira in pritisnila na gumb ob svojem vzglavju.

Charles je skočil k materi, toda profesorica Mira, ki je trenutek prej vstala s postelje, ga je sunila stran.

»Pojdite, poberite se od tod!« je zakričala.

Charles se je umaknil in se bolj prestrašeno kot zmedeno ozrl okoli sebe.

»Risbe odnesite s seboj!« je spet zaklicala profesorica Mira, pograbila mapo, ki jo je bil Charles vrgel na posteljno vznožje, ko se je bil pognal proti materi, in jo treščila na tla, da so se listi razleteli po sobi.

Prav tedaj se je na vratih pokazala sestra Vukosava.

»Šta se dešava ovde?«

»Skalarka je omedlela!« sem kriknila in se z opotekajočimi koraki vrnila k svoji postelji.

Medtem ko je sestra Vukosava spravljala madame Madelon k zavesti, so najprej odšla dekleta, potem so odšli še fantje, dekleta z grozo v očeh, fantje z zaničevanjem, Charles pa je s tresočimi se rokami pobiral risbo za risbo, da, videla sem, kako so se mu tresle roke. In odšel je šele, ko je njegova mati spet prišla k zavesti.

Začudeno se je ozirala po sobi, dokler ji ni obvisel pogled na meni. V njenem pogledu je bilo toliko razočaranja kot sovraštva. Obrnila sem se in tudi jaz zapustila sobo.

Vrnila sem se malo pred večerjo. Ne z menoj ne z nikomer ni Skalarka spregovorila. Šele pozno, zelo pozno ponoči sem z njene postelje zaslišala pretrgano smrčanje, jaz pa do prvega svita nisem mogla zaspati.

Drugo jutro je pri viziti dr. Murnu tako dolgo nekaj potihoma govorila, pravzaprav ga prosila, seveda v nemščini, dokler ni ugodil njeni prošnji.

Rekel je namreč: »Se bo zgodilo!«

Takoj po viziti je Skalarka pospravila svoje reči in odšla s svojo potovalko, nobene od nas ni niti pogledala.

Je nisem z nezaceljenimi ranami pregnala iz bolnišnice? sem se ustrašila. Tega nisem hotela. Nekoliko sem se pomirila, ko nam je teta Polona povedala, da je dr. Murn preselil Skalarko na konec hodnika v sobo z dvema posteljama. Tam bo imela za sosedo naglušno starko, ki v bolnišnici čaka na smrt, ker nima nikogar od svojih, da bi jo pokopal.

To smo izvedele pred kosilom, po kosilu pa nam je teta Polona še povedala, da je Skalarka, preden je prišla na naš oddelek, več tednov preležala na onkološkem oddelku, kjer so ji vzeli maternico, ni pa gotovo, ali so ji pred rakom rešili življenje.

»Je tudi tja prihajal njen sin?« je teto Polono vprašala profesorica Mira.

»Mislim, da ni, povedali bi mi bili... Imajo pa jo v spominu kot zahtevno in sitno pacientko, oddahnili so si, ko so jo prestavili k nam...«

»So sploh vedeli, da je mati zločinca?« sem vprašala.

»To je vedel menda samo dr. Murn,« je povedala teta Polona. »Tudi zdaj ne smemo raznašati po bolnišnici, kaj je in kje je njen sin. Helena Skalar je za nas samo pacientka z operiranim rakom, hudim išiasom, odprtimi nogami in slabimi živci. To nam je zabičal dr. Murn, velja pa seveda tudi za vas tu v sobi.«

»Pravzaprav je reva,« je rekla profesorica Mira.

»Ne bi bila rada v njeni koži,« je pritrdila teta Polona in odpeljala voziček z umazano posodo.

»Denarja si ni lahko služila,« je rekla profesorica Mira. »Zapravila je zdravje, in čeprav nehote, je sina pahnila v zločin, da ne omenjam starega kmeta in obeh otrok, ki so po nedolžnem izgubili življenje.«

Potem s profesorico Miro nisva več govorili ne o Skalarki ne o njenem sinu in njegovih žrtvah, Petra pa je sploh molčala.

Po večerji nam je teta Polona povedala, da se Skalarka počuti zelo slabo, komaj spregovori, piše nič več, tudi teka nima. Izvedele smo tudi, da je vratar videl, kako je Charlesa obakrat pripeljal mlajši moški, spodaj ob vratarnici je sédel na klop in si prižigal cigareto za cigareto, dokler se Charles ni prikazal, po drugem obisku pa ga je nahrulil, zakaj ni prišel prej. Seveda, tisti moški je bil paznik v civilu.

»Vse bi še razumela, ampak zakaj nam je lagala o Benetkah in slikarski razstavi?« sem rekla, ko sva se s profesorico Miro spet pogovarjali o Skalarki in njenem sinu.

»Sprva si je res izmišljala, kar nam je govorila, morala se je uveljaviti med nami, potem pa jo je zaneslo, in svoje izmišljotine je imela za resnico.«

»Ni otrok, da bi verjela svojim lažem!«

»Zanjo vse tisto, o čemer nam je govorila, niso bile laži!« je poudarila profesorica Mira. »Pravzaprav jo je — hudo bolno — držalo pokonci samo še upanje, da bo s svojo prošnjo, ali kar je že pisala, dosegla obnovo procesa in sinovo pomilostitev. In verjela je v sinov slikarski talent, v sinu je videla naslednika tistega pariškega slikarja, ki mu gotovo ni služila samo za model, temveč je bila tudi njegova žena, naj sta bila poročena ali ne.«

»Ampak zakaj ni že prej zaprosila za obnovo procesa?«

»Preden so jo predstavili na naš oddelek, je najbrž tako ali drugače izvedela, da je z operacijo niso rešili raka, pa je pred smrtjo hotela videti svojega sina na svobodi.«

»Morda res,« sem zamišljeno pritrdila.

Ali nisem, preden mi je Vida prinesla Brankovo brzojavko, sem se vprašala, v svojih željah videla Branka, kako prihaja z velikim šopkom tam s konca hodnika? Šele Vidin prihod me je streznil. In kolikokrat sem že prej tako živo sanjarija, da sem nazadnje verjela svojim sanjarijam, čeprav sem se nekje na dnu zavedala, da tisto, o čemer sem sanjarija, ni res. Kolikokrat sem pred leti, ko ves popoldan Urbana ni bilo domov, na lepem zaslišala, da, razločno zaslišala njegovo petje in že sem ga tudi videla, kako jo trezen in veder maha proti domu. Vsa iz sebe sem postavila na mizo na hitro pogreto kosilo. Toda tedaj so se vrata odprla in v kuhinjo se je primajal moj pijani, v obraz zaripli mož!

Čez kak teden je profesorica Mira zapustila bolnišnico in še čez teden dni Petra. Z novimi pacientkami se o Skalarki seveda nisem pogovarjala, sploh je nihče ni omenjal, niti teta Polona. Vendar sem še dolgo morala misliti nanjo. Videla pa je nisem več.

Slednjič so se mi rane na nogah toliko zacelile, da me je dr. Murn le odpustil. Od tedaj sem se le bežno spomnila na svoje dni v bolnišnici

in na madame Madelon pa njenega sina Charlesa. Preveč skrbi sem imela — in jih imam — z Vido in preveč sem bila v skrbeh — in sem še — zaradi Branka . . .

Danes pa me je na mojo sosedo v bolnišnici spomnila njena osmrtnica. Še enkrat sem jo preletela, potem pa zaprla časopis.

Skalarke torej ni več med živimi, njen sin Charles pa morda še vedno riše obraze, polne strahu in druge motive, ki v gledalcu zbuja grozo in odpor . . . morda skuša na papir ujeti tudi obraz svoje matere, kakor ga je imela, ko sem jo najprej jaz iztrgala iz njenih izmišljotin, ki naj bi bile zanjo resnica, potem pa jo je Charles dokončno postavil v trdo in kruto resničnost.

Charles je to napravil, kolikor lahko presodim, ker mu je presedalo njeno govorjenje o Benetkah in razstavi, toda zakaj sem ji jaz zagrenila zadnje mesece življenja? Zakaj tega, kar sem videla in slišala, nisem ohranila zase? Sem ji bila sprva, ko sem poslušala slavospeve njenemu sinu, tako nevoščljiva, da sem se ji pozneje, ko sem izvedela resnico o njem, morala maščevati?

Dr. Murn je vedel, vendar se ni izdal ne z besedo ne s pogledom. Zanj je bila madame Madelon prav tako zgolj pacientka, kakor smo bile vse druge, celo bolj potrpežljiv in ljubezniv je bil z njo kot z nami drugimi . . .

Obšla me je čudna tesnoba. Da bi se je rešila, sem si obula zimske čevlje, si oblekla plašč in odšla v siv in hladen novembrski večer.

Vrnila sem se premražena, občutka krivde pa se nisem rešila.